

**ULUSLARARASI FUTBOL
ORGANİZASYONLARININ ULUSLARARASI
İLİŞKİLERE ETKİSİ**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ**

Muhammet Can PINAR

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU**

**ULUSLARARASI FUTBOL ORGANİZASYONLARININ ULUSLARARASI
İLİŞKİLERE ETKİSİ**

Muhammet Can PINAR

Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır.**

**KARABÜK
Ocak 2022**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
TEŞEKKÜR	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ/HİPOTEZLERİ	11
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	12
BİRİNCİ BÖLÜM	13
1. ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE SPOR	13
1.1 Sporun Uluslararası Alana Yayılması ve Uluslararası Boyut Kazanması ..	13
1.1.1 Sporcular	13
1.1.2 Teknik Heyetler	14
1.1.3 Hakemler	14
1.1.4 Hakem Heyetleri.....	15
1.1.5 Taraftar ve İzleyiciler.....	15
1.1.6 Yöneticiler	16
1.1.7 Federasyon ve Kurullar	16
1.1.8 Bahis Oyuncuları.....	17
1.1.9 Bahis Kurumları.....	17
1.1.10 Sponsorluk Şirketleri	18
1.1.11 Reklam ve Tanıtım Organizasyonları	19
1.1.12 Medya	20

1.1.13 Devletler.....	21
1.2 Sorun Uluslararası Boyut Kazanması Süreci.....	22
1.2.1 Uluslararası Federasyonların Tesis Edilmesi	22
1.2.2 Uluslararası Ölçekte Spor Organizasyonlarının Düzenlenmesi.....	24
1.3 Uluslararası Sistem İçerisinde Spor Organizasyonlarının Önemi	24
1.3.1 Uluslararası Politika Açısından Önemi	24
1.3.2 Uluslararası Ekonomi Açısından Önemi.....	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	30
2. ULUSLARARASI SİSTEM İÇERİSİNDE FUTBOL	30
2.1 Futbolun Tarihsel Süreçte Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	30
2.2 Uluslararası Futbol Organizasyonları.....	32
2.2.1 FIFA Tarafından Düzenlenen Milli Takımlar Seviyesindeki Futbol Organizasyonları	32
2.2.2 FIFA Tarafından Düzenlenen Kulüpler Seviyesindeki Futbol Organizasyonları	36
2.2.3 FIFA Tarafından Düzenlenen Kadın Milli Takımlar Seviyesindeki Futbol Organizasyonları	37
2.2.4 UEFA Tarafından Düzenlenen Futbol Organizasyonları.....	38
2.3 Futbolun Ekonomik ve Finansal Boyutu	40
2.4 Futbol ve Yaşam.....	41
2.5 Din ve Futbol	42
2.6 Covid-19 ve Futbol	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
3. FUTBOLUN ULUSLARARASI İLİŞKİLERE ETKİSİ.....	45
3.1 Uluslararası Futbol Organizasyonlarının Uluslararası İlişkilere Etkisi.....	45
3.1.1 Kriz Oluşturma Etkisi.....	45
3.1.2 Küreselleşme Etkisi	47
3.1.3 Propaganda Etkisi	49
3.1.4 İmaj Oluşturma Etkisi	52
3.1.5 Diplomasi Etkisi.....	53
3.1.6 Diğer Etkiler.....	56
SONUÇ	60
KAYNAKÇA.....	63
ÖZGEÇMİŞ	69

TEZ ONAY SAYFASI

Muhammet Can PINAR tarafından hazırlanan “ULUSLARARASI FUTBOL ORGANİZASYONLARININ ULUSLARARASI İLİŞKİLERE ETKİSİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU

Tez Danışmanı, Siyasi Tarih ABD

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 12 /01 /2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Ali ASKER (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Emre Kalay (TRAKYA ÜNİ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onaylamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Muhammet Can PINAR

İmza :

TEŞEKKÜR

Hatırı sayılır bir araştırma ve yazma süreci neticesinde tez çalışmamı tamamlamış bulunmaktayım. Çalışma sürecinde hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme, yazım sürecinde destekleriyle yanımda olan arkadaşlarıma ve daha sonra her zaman bana inanan, destek veren, her konuda yardımcı olan büyüklerime teşekkürlerimi sunuyorum.

Bununla birlikte tezimin hazırlanma ve tamamlanma sürecinde her zaman yanımda olan, beni destekleyen, akademik yolda bilgi ve tecrübelerini kesintisiz bir şekilde aktaran, birlikte çalışma imkânı bulduğum hocam, Doç. Dr. Ersin Müezzinoğlu'na ve tez yazım süreci boyunca beni hiç yalnız bırakmayan amcam Ş. Sarp Pınar'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZ

Günümüz dünyasında futbol, ekonomiden siyasete, sosyal ve kültürel hayatın işleyişinden uluslararası ilişkilere kadar birbirlerinden farklı olan alanlara etki eden bir spor dalına dönüşmüş durumdadır. Futbolun bu niteliği, uluslararası alanda boy göstermekte olan devletlerin futbola özel bir önem göstermelerine ve futbol organizasyonlarının doğrudan doğruya içerisinde yer almak ve hatta bu organizasyonları yönetmek için çaba sarf etmelerine yol açmaktadır. Öyle ki birçok ülke, söz konusu organizasyonların kendi sınırları içerisinde düzenlenmesini sağlamak amacıyla milyarlarca dolar para harcamaktır.

Bu bağlamda uluslararası futbol organizasyonları, üzerinde çalışılmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim futbol literatürü ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde, dile getirilen organizasyonlara yönelik çeşitli alanlarda birçok çalışmanın yapıldığı görülecektir. Ancak bu organizasyonun uluslararası ilişkilere olan etkileri hakkında yeteri kadar çalışma bulunduğunu söylemek pek mümkün değildir.

21. yüzyılda global düzeyde bir spor dalı haline gelmiş olan futbol organizasyonlarının uluslararası ilişkilere doğrudan doğruya birçok etkisi bulunmaktadır. Kriz oluşturma, imaj ve prestij tesis etme, uzlaştırma, çatışma, propaganda, toplumsal diplomasi geliştirme bu etkilerden bazıları olarak sıralanabilir. Bu çalışma uluslararası futbol organizasyonlarının uluslararası ilişkilere etkilerini analiz etmeyi ve bu konuda bir takım bilimsel sonuçlar ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Futbol, Uluslararası Politika

ABSTRACT

In today's world, football has become a sport that affects different fields from economics to politics, from the functioning of social and cultural life to international relations. This nature of football leads us to the fact that the states that are emerging internationally pay special attention to football and make efforts to participate directly in football organizations and even manage these organizations. So much so that many countries spend billions of dollars to ensure that these organizations are organized within their borders.

In this context, international football organizations come across as a topic that is worth working on. As a matter of fact, when the football literature is examined in detail, it will be seen that many studies have been carried out in various fields for the organizations mentioned. However, it is hardly possible to say that there are enough studies on the effects of this organization on international relations.

21. football organizations, which have become a branch of sports at the global level in the last century, have many direct effects on international relations. Crisis creation, image and prestige establishment, reconciliation, conflict, propaganda, social diplomacy development can be listed as some of these effects. This study aims to analyze the effects of international football organizations on international relations and to present a number of scientific results on this subject.

Keywords: International Relations, Football, International Politics

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Uluslararası Futbol Organizasyonlarının Uluslararası İlişkilere Etkisi
Tezin Yazarı	Muhammet Can PINAR
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	20 / 01 / 2021
Tezin Alanı	Uluslararası Politik Ekonomi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	69
Anahtar Kelimeler	Uluslararası İlişkiler, Futbol, Uluslararası politika

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	The Effect of International Football Organizations on International Relations
Author of the Thesis	Muhammet Can PINAR
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	20 / 01 / 2021
Field of the Thesis	International Political Economy
Place of the Thesis	KBÜ/LEE
Total Page Number	69
Keywords	International Relations, Football, International Politics

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEK	: Athlitiki Enosis Kostantinopoleos (İstanbul Spor Birliği)
FIFA	: Federation Internationale de Football Association (Uluslararası Birlik Futbolu Federasyonu)
UEFA	: Union of European Football Associations (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği)
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
Vb	: Ve Benzeri
Vd	: Ve Diğerleri
AFC	: (Asya Futbol Konfederasyonu)

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmada uluslararası futbol organizasyonlarının temel yapısı, işleyiş şekli ve bunların uluslararası ilişkilerle bağlantısı ele alınmıştır. Bununla birlikte sözü edilen organizasyonların uluslararası ilişkilere etkileri analiz edilmiştir. Bu doğrultuda uluslararası arenada organize edilen futbol turnuvalarının tarihsel süreç içerisindeki gelişimine, bu organizasyonlarının yapısal niteliğine ve uluslararası sistem içerisinde meydana getirdiği politik değişimlerin seyrine değinilmiştir. Ayrıca futbolun temel parametreleri ortaya konulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışma, uluslararası futbol organizasyonlarının uluslararası ilişkilere olan etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Nitekim sözü edilen etkilerin tespit edilerek gözler önüne serilmesi, uluslararası ilişkiler alanında çalışan bireylerin gözlem ve analiz yeteneğinin gelişmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca uluslararası futbol organizasyonlarının uluslararası ilişkilerin seyrine olan etkilerinin incelenmesi ve elde edilen bulguların ortaya konulması, devletler arası münasebetlerin genel niteliğinin anlaşılması ve uluslararası ilişkiler literatürüne katkı yapılması açısından önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın oluşturulma sürecinde, uluslararası ilişkiler, futbol organizasyonları, uluslararası politika vb. alanlarda literatürde yer alan kitaplar, bilimsel makaleler, raporlar, tezler, resmi kaynaklar, internet kaynakları vb. analiz yöntemleri ile incelenmiş ve bilimsel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada araştırılan konuya ilişkin ortaya konulmuş olan birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bazı noktalarla sınırlı sayıda olmak kaydıyla birincil kaynaklara ulaşmak mümkün olmamıştır. Elde edilen tüm kaynaklar ve veriler dikkatli bir biçimde analiz edilerek bilimsel sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ/HİPOTEZLERİ

Bu çalışmada, uluslararası futbol organizasyonlarının uluslararası ilişkilere olan etkileri nelerdir soruna cevap aranmaktadır. Çalışmanın hipotezi ise şu şekilde formüle edilmiştir: Uluslararası futbol organizasyonlarının uluslararası ilişkilere kriz oluşturma, uzlaştırma, imaj tesis etme, küreselleşme sürecini hızlandırma, toplumsal diplomasi

meydana getirme, propaganda gerçekleştirilmesine katkıda bulunma gibi birtakım etkileri bulunmaktadır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu alıőma uluslararası futbol organizasyonlarını uluslararası ilişkiler temelinde analiz etmektedir. Analiz sürecinde, bahsi edilen organizasyonların uluslararası ilişkilerle bağlantısını sağlamaya yönelik eserlerin sayısındaki yetersizlik dikkati çeken durumlardan biri olmuştur. Buna ek olarak uluslararası ilişkiler alanında söz konusu organizasyonlara yönelik olarak ortaya konulan eserlerin genellikle ekonomik boyutu kapsadığı, siyasi boyutu ise göz ardı ettiği tespit edilmiştir. Bütün bunlar çalışmanın tesis edilmesi sürecini bir nebze olsun zorlaőtırmıőtır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE SPOR

Tarihsel süreç içerisinde spor ile uluslararası ilişkiler birbirlerinden ayrılmaz olgular haline gelmiştir. Nitekim “sporun siyasi ve kültürel boyutları yaygın olarak tanınmış ve uluslararası sporun bir uluslararası ilişkiler unsuru olduğu, genel ölçülerde kabul edilmiştir” (Seval ve Kodaman, 2015). Bu durum, sporun uluslararası ilişkilere olan etkisinin detaylı bir biçimde incelenip analiz edilmesini gerekli kılmıştır.

Sporunda en yaygın ve etkili alanlarından biri olarak futbol, farkını ve önemini göstermesinin yanı sıra doğrudan doğruya uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından sahip olduğu önemi ortaya koymaktadır. Nitekim Simon Kuper (Kuper, 1994), “Futbol Asla Sadece Futbol Değildir” isimli kitabında futbolun etkilerine değinmiş ve futbolun sektörel açıdan önemini ele almıştır. Kuper bu kitapta futbolun siyaset ve uluslararası ilişkilere etkilerine değinerek yalnızca bir spor dalı olmadığını belirtmiştir (Kuper, 1994).

1.1 Sporun Uluslararası Alana Yayılması ve Uluslararası Boyut Kazanması

Sporun temel tarafları sporcular, teknik heyetler, hakemler ile hakem heyetleri, taraftar ve izleyiciler, yöneticiler, federasyon ve kurullar, bahis oyuncularını, bahis kurumları, sponsorluk şirketleri, reklam ve tanıtım organizasyonları, medya son olarak da devletler olarak sayılabilir. Sporun bu temel unsurlarının, uluslararası olarak yayılmasında ne denli etkili olduğunu görmek için tek tek incelemek gerekmektedir.

1.1.1 Sporcular

Özellikle profesyonel sporcuların ciddi ve sürdürülebilir kazanç elde edebilmeleri için sporun yaygın ve uluslararası boyut kazanması gerekir. Zira cezalar nedeni ile seyircisiz oynanan maçların sporcuların konsantrasyonlarını düşürdüğü ve spor müsabakalarının etkisini ciddi oranda azalttığı söylenebilir (Hürriyet, 2017). Bu konuyla ilgili birçok sporcu değerlendirmelerde bulunmuştur. Değerlendirmelerde bulunan sporculardan biri de Fenerbahçe'nin Brezilyalı Futbolcusu Andre Santos'tur. Santos, ‘maçı boş tribünler önünde oynamanın kendilerine hiç tat vermediğini’ ifade ederek, seyircisiz maçların hem futbolcular hem de futbol severler için keyifsiz olduğunu dile getirmiştir (Hürriyet, 2017).

Görüleceği üzere profesyonel sporun ayrılmaz parçalarından biri taraftarlar olarak görülmektedir. Bunun yanında profesyonel sporun sürdürülebilir olması için, daimî gelirlere sahip olması gerektiği açıktır. Bu sebeple bilhassa profesyonel sporcuların yaptıkları spordan kazanç elde edebilmeleri için, spor müsabakalarının medya tarafından yayınlanması, sponsorlar tarafından desteklenmesi ve taraftarlar tarafından izlenmesi gerekmektedir. Gerek reklam gerekse tanıtım amaçlı kazançların da elde edilebilmesi için sporun mümkün olduğu kadar yaygın olması icap etmektedir. Sözü ettiğimiz kazançların yalnızca profesyonel sporda değil, amatör branşlarda da kullanılan malzemelerle arttırılması öngörülmüştür. Bu nedenden ötürü sporun uluslararası boyut kazanmasını en çok profesyonel sporcular, profesyonel olmak isteyen amatör sporcuların istediği düşünülebilir.

1.1.2 Teknik Heyetler

Geçmişte profesyonel ya da amatör spor yapmış yahut ciddi eğitimler alarak bu alanda birikimlerini yansıtmış, zaman ve para harcamış kişilerin oluşturduğu teknik heyetlerin, sporun yaygınlaşmasına olan ihtiyaçları yadsınmamalıdır. Futbol düşünüldüğünde profesyonel bazdaki teknik heyetlerin de ciddi kazançların elde ettikleri unutulmamalıdır. Teknik heyetlerin uluslararası alanda yaygınca farklı ülkelerde çalıştıkları göz önüne alındığında, sporun uluslararası olmasındaki ihtiyaç daha kolay anlaşılabilir. 2020 yılında Türkiye Süper Ligi'nde mücadele eden 21 takımın 16'sında teknik direktörlük görevini Türkler yürütürken, 5 ekip tercihini yabancı çalıştırıcılardan yana kullanmıştır (AA, 2020).

1.1.3 Hakemler

Sporun ve spor müsabakalarının ayrılmaz parçası olan hakemler, sporun uluslararası devamının güvencesi olarak düşünülebilir. Bununla birlikte uluslararası spor gündeminin aktörleri olabilirler. 8 Aralık 2020 tarihinde oynanan PSG – Medipol Başakşehir maçının Rumen hakemleri Sebastian Constantin Coltescu ve Octavian Sovre tarafından yapılan ırkçı söylem dünya çapında önemli bir yankı uyandırmış, uluslararası medyada her kesimden tepki görmüş, yapılan bu ırkçılık sporun içinde ve dışında olan her milletin nazarında kınanmış ve olayda ismi geçen hakemler Genel Ceza Prensipleri'nin 11. Maddesinden yargılanmıştır (Habertürk, 2020).

1.1.4 Hakem Heyetleri

Gerek ulusal gerekse uluslararası maçların düzenlenmesinde sporcularla birlikte saha içerisinde vazgeçilmez öneme sahip hakemler, hakem kurulları yahut hakem heyetleri tarafından atanırlar. Özellikle uluslararası öneme sahip maçların hakem heyetleri maçın taraflarının hassasiyetlerine dikkat ederek hakem atamalarını yapabilmektedirler. Uluslararası ilişkilerde sorun yaşayan iki ülke ya da komşu iki ülke arasında politik etki oluşturabilecek maçların atamaları tarafların pozisyonlarına uygun olarak seçilebilmektedir.

Kıbrıs Rum Kesimi takımı Apoel, Avrupa Liginde oynayacağı maça atanan Türk hakem Halis Özkahya' ya itiraz edince UEFA, Türk hakemden görevi alarak yerine İtalyan hakemi atamıştır. UEFA, 2019 yılında oynanan Avrupa Liginin 5. Haftasında Dundelange – Apoel karşılaşmasında hakem değişikliği yapmıştır. Rum takımı UEFA tarafından maça atanan FIFA kokartlı hakem Halis Özkahya'yı maça istemediğini belirtmiş ve Kıbrıs Rum Kesimi Futbol Federasyonu'nu devreye sokarak UEFA'ya itiraz etmiştir. İtirazı kabul eden UEFA, İtalyan hakem Gianluca Rocchi'yi görevlendirmiştir.

Görüleceği üzere siyasi gerilimler yaşayan Kıbrıs Rum Kesimi ve Türkiye arasında taraflardan birinin yalnızca hakem olarak yer aldığı futbol müsabakasında bile sorun yaşanmıştır (Euronews, 2019).

1.1.5 Taraftar ve İzleyiciler

Taraftar ve izleyiciler sporun vazgeçilmez bir parçasıdır. Bunun yanında sözü edilen unsurlar kimi zaman olumlu yahut olumsuz politik ya da güvenliğe ilişkin olay ve sorunlara neden olabilmektedir. Ulusal maçlarda güvenlik ve siyaset ile ilgili sorunlar öne çıkarken, uluslararası maçlarda gerek güvenlik gerekse politik sorunlar yaşanabilmektedir. Dünyanın sayılı derbilerinden olan Glasgow Rangers-Celtic maçı, futbolun mezhep derbisi olarak görülmektedir. Glasgow kentinin düşman kardeşleri arasındaki rekabet, Rangers taraftarlarının Protestan, Celtic taraftarlarının ise Katolik olmalarından kaynaklanmaktadır (Hürriyet, 2010).

14 Temmuz 1996 yılında Libya devlet başkanı Muammer Kaddafi'nin oğlunun kontrolünde bulunan futbol takımının maçı esnasında tribünlerde çıkan kargaşa sonucunda yaklaşık elli kişi öldürülmüştür (Ntv, 2020).

20 Ekim 1982 tarihinde Sovyetler Birliği Futbol Kulübü Spartak Moskova ve Hollanda Futbol Kulübü Haarlem, Avrupa Kupası maçıında polisin, taraftarları maçıın sona ermesine yakın bir zamanda tribünlerin aşığı kısımlarına doğru sürüklemesi, fakat maçıın sonlarına doğru atılan son dakika golünün ardından taraftarların tekrar stada dönmeye çalışması üzerine insan kıyımının yaşanmaya başlandığı söylenmiştir. Bu konu ile ilgili Sovyetler Birliği uluslararası camiada suçlanmıştır. Ancak Sovyetler Birliği Spor Komitesi, bu suçlamaları reddederek ölü sayısının 341 değil, yalnızca 61 olduğunu iddia etmiştir (Ntv, 2020).

1.1.6 Yöneticiler

Spor yöneticilerinin başında buldukları spor kulüp ve organizasyonların marka değerlerini ve gelirlerini arttırma çabaları sporu uluslararası alana taşımak zorunluluğunu doğurmuştur. Her yıl UEFA düzenlediği uluslararası futbol organizasyonlardaki maçların ödülleri ve kazançlarını belirleyip, takımların ne kadar kazanç sağlayacağı konusunda bilgilendirme yapmaktadır. UEFA, 2019 – 2020 sezonunda Türk takımları için Şampiyonlar Ligi ve Uefa Avrupa Ligi'nde dağıtılacak ödül miktarlarını açıklayarak, Şampiyonlar Ligi'nde oynamaya hak kazanan Türk takımları için 15.2 Milyon Euro, Avrupa Ligi'nde oynayacak Türk takımları içinse 2.9 Milyon Euro gelikle turnuvaya başlamalarını öngörmüştür (Bien Sports, 2019).

Görüleceği üzere, bu denli ciddi gelirlere sahip olma arzusu, marka değerini arttırma ve uluslararası sponsor desteği spor yöneticilerini sporun uluslararası alana taşınması konusunda motive etmiştir. Türk futbolunda en büyük başarı uluslararası alanda elde edilen kazanımlardır.

1.1.7 Federasyon ve Kurullar

Spor müsabakalarının devamı ve takibi için bir düzenleyici kurul gerekliliği bulunmaktadır. Bu nedenle bu kurullar oluşturularak sporun özgün ve bağımsız olarak devamı sağlanmaya çalışılmıştır. Ulusal federasyonlar da sporun marka değerini arttırmak ve yarışma alanları açmak için uluslararası bir üst kuruluşa yani uluslararası federasyonlara ihtiyaç duymuş ve bunları oluşturmuşlardır. Federasyonlarda çeşitli kurullar aracılığıyla sporun daha özgün ve tarafsız olarak devamını sağlamaya çalışmaktadırlar. Sporun marka değerini arttırmak ve daha az siyasi baskı altında kalmasını sağlamak adına federasyonların bağımsız olmaları amaçlanan ve öngörülen bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin FIFA, Laos Futbol Federasyonu Başkanı'na 2011'deki AFC (ASYA FUTBOL CONFEDERASYONU) Kongresi'nde yapılan icra kurulu seçimlerinde rüşvet alması sebebi ile, iki yıl futboldan men ve kırk bin frank para cezası vermiştir (Haber 7, 2011).

FIFA bir açıklama yaparak, 2012-2015 yılları arasında Güney Amerika Futbol Federasyonu, Kuzey, Orta Amerika ve Karayipler Futbol Federasyonu organizasyonlarının yayın hakkı anlaşmaları sürecinde rüşvet aldığı tespit edilen eski Brezilyalı Futbol Federasyonu Başkanı'na ömür boyu futboldan men cezası vermiştir (Kon Haber, 2019).

1.1.8 Bahis Oyuncuları

Spor müsabakaları, mücadelesi nedeni ile yasal ve yasal olmayan bahis organizasyonlarına da alan açmıştır. Günümüzde birçok ülkeden, ülkeleri ve ülke dışında oynanan spor müsabakalarına bahis oynayan bireyler mevcuttur. Ancak "spor müsabakalarına dayalı sabit ihtimalli ve müşterek bahis veya şans oyunlarının oynanmasına yer ve imkân sağlayanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır" (7258 sayılı kanunun m.5/A).

Görüleceği üzere spor müsabakalarına oynanan bahisler, bahisçiler yoluyla da uluslararası alana taşınmaktadır. Öyle ki, sadece bir cep telefonu yoluyla dünyadaki birçok spor müsabakasına bahis oynanabilmektedir. Hatta bu sektör kendi çapında bahis medyasını da oluşturmuştur.

Fanatik Gazetesi, Fotomaç Gazetesi gibi çeşitli spor gazetelerinin yanında ek olarak diğer büyük gazeteler ise içerik olarak spor bahislerine ve tahminlerine ayrıca yorumlarına yer vermektedir. Bu da sporun bahis yönünün gerek yerel gerekse uluslararası çapta ne kadar çok takipçisi olduğunu göstermesi açısından değerlidir. Bunun yanında dünyadaki birçok yayın organında bahis sonuçları yahut bahis tahminleri verilebilmektedir.

1.1.9 Bahis Kurumları

Bahis sektöründe oluşan kazançlar nedeni ile bahis kuruluşları oluşmuş ve yasa dışı bahisin önüne geçilmesi planlanmıştır. Öyle ki bu kurumlar profesyonel sporlara sponsor olmaktadır. Örneğin Kadınlar Voleybol Ligi'nin isim sponsoru bir bahis firmasıdır (Türkiye Voleybol Federasyonu, 2021).

Galatasaray Spor Kulübü bir bahis firması ile sponsorluk anlaşması imzalamıştır (Galatasaray, 2020).

Görüleceği üzere spora ve spor kulüplerine sağladığı parasal katkılar nedeni ile bahis kurumları da sporun içerisinde yer almaktadır. Gün geçtikçe de karmaşık hale gelen bu ilişki pandemi gibi spor izleyicilerinin gelirlerini kaybeden spor kulüplerine gelir sağlayan kurumlar olarak öne çıkmıştır.

Polis 2016 yılında Türkiye’de, yasadışı bahisçilere yönelik büyük bir operasyon yaparak yedi yüz seksen milyon lira ele geçirmiş ve onlarca kişiyi de tutuklamıştır. Yasadışı bahis pazarının yirmi milyar liraya çıkararak yasal pazar pazarını ikiye katladığı iddia edilmiştir. Türkiye’de yasal bahis firmasının yıllık cirosunun 2016 yılında yaklaşık on milyar lira olduğu, illegal bahisçilerin cirosunun ise yirmi milyar lira olduğu iddia edilmiştir (Hürriyet, 2016).

Yukarıda bahsedildiği üzere büyük gelirleri ile bahis kurumları sporun omurgasında yer almıştır.

1.1.10 Sponsorluk Şirketleri

Sporun ulusal ve uluslararası alanda tanınırlığı firmaların dikkatini çekmiş, bu aktiviteleri kendi reklam ve itibar için kullanmışlardır. Ulusal müsabakalarla başlayan bu ilişki sponsor gelirleri ile uluslararası alana taşınmıştır. Günümüz dünyasında tüketiciler herhangi bir ürünü veya herhangi bir hizmeti almaktan ziyade markayı satın almaktadırlar. Tüketiciler satın aldıkları herhangi bir marka vasıtasıyla kendilerini ait hissettikleri veya ulaşmayı arzuladıkları hayat tarzını, markanın ortaya çıkardığı hikayeleri, markanın sağladığı ve sağlamayı vadettiği tecrübeleri ve hatta tattırmak istediği girift duyguları satın almaktadırlar. Nitekim son yıllarda markalar açısından bu hedeflere ulaştırabilecek yeni pazarlama araçları klasik pazarlama araçları arasında dikkate değer bir fark ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu daha yeni ve daha etkin pazarlama aracının ismi sponsorluktur (Gençlik Spor Bakanlığı, 2021).

Sponsorluk oldukça yeni ve bir o kadar etkin olan bir pazarlama stratejisi ve araçtır. Sponsorluk kesinlikle bir bağış veya yardım olgusu değildir. Sponsorluk gerçekleştirilecek bir organizasyona destek vererek bir kurumu, bir ürünü, bir hizmeti gözler önüne sererek hedeflenen geniş bir kitlenin bilinç altında amaç edinen şekilde

bir marka imajı oluşturmak veya mevcut olan imajı güçlendirmek ve bu doğrultuda insanların satın alma tercihlerini etkilemektir.

Amerika’da yayınlanmış olan IEG Sponsorship Report’un ortaya koyduğu verilere göre; 2002 yılı içerisinde dünyada yaklaşık 22 Milyar dolarlık bir sponsorluk harcaması yapılmıştır. Bu harcama miktarı takip eden 2003 yılında yaklaşık 25 Milyar dolara, 2004 yılında ise yaklaşık 28 Milyar dolara yükselmiştir. 2003-2004 yılları arası dönemde uluslararası alanda reklam amacıyla gerçekleştirilen harcamalar yaklaşık %5,8 oranında artış gösterirken, sponsorluk faaliyetlerine yönelik harcamalar yaklaşık %12 oranında artış göstermiştir. 2005 yılı içerisinde dünyada üzerinde sponsorluk harcamaları yaklaşık 30 Milyar dolara ulaşmıştır. Yapılan bu harcamaların neredeyse 9,5 Milyar dolarlık kısmı sadece Amerika’da gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde Avrupa kıtasında gerçekleştirilen sponsorluk harcamaları 6,5 milyar dolar seviyelerinden 7,4 Milyar dolar seviyelerine yükselmiştir (Gençlik Spor Bakanlığı, 2021).

1.1.11 Reklam ve Tanıtım Organizasyonları

Özellikle profesyonel sporlar geniş kitlelere ulaşmasından dolayı reklam şirketlerinin dikkatini çekmektedir. İki gücün bir araya gelerek oluşturdukları sinerji geniş kitlelere hitap ederek, reklamın ulaşmak istediği tanıtım gücüne ve satış politikasına ciddi derecede katkı sağlamaktadır.

Reklam yapmaya başlayan şirketler hedef aldıkları kitlelerin yapılan reklamları görüp görmediğini, o reklamlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenip etkilenmediklerini oldukça merak etmektedirler. Reklam amacıyla sarf ettikleri paraların karşılığında geri dönüş elde edip etmediklerini bilmek isterler. Fakat reklamların yayınlandığı ilk zamanlarda göz önünde bulundukları en bariz durum yaptıkları harcamalardır. Bu durum ilerleyen süreçte onlarda yapılan reklamların hiçbir faydasının olmadığı hissine kapılmalarına sebep olur. Belki de satışlar artmamıştır ve beklenen artışın gerçekleşmemesi yapılan reklamları kimsenin görmediği düşüncesine kapılmalarına yol açar. Reklam yapan şirketlerin yöneticileri yapılan reklamların hiçbir işe yaramadığını söylemeye başlarlar. Ancak ilerleyen süreçte durum tamamen değişir. Yapılan reklamların satışlara olan pozitif etkileri net bir biçimde görülür. O halde “Nasıl düzenli spor ve diyet yapan insan harcadığı emeğin karşılığını bir süre

sonra alırlarsa düzenli reklam yapan markalar da bu çabalarının karşılığını kısa vadede değil, orta ve uzun vadede alırlar” (Temel Aksoy, 2019).

Yakın geçmişte Les Binet ve Peter Field tarafından ortaya konulan bilimsel araştırmalar, şirketlerin reklam amacıyla ayırdıkları ekonomik varlıklarını nasıl kullanmaları gerektiğini gözler önüne sermiştir. Eğer herhangi bir marka, sistematik bir şekilde ve düzenli olarak reklam yaparsa ve bu reklama yönelik finansal varlıklarının %60’ını markalarının vaat ettiklerini anlatmak amacıyla, geri kalan %40’ını da doğrudan doğruya satışa yönelik reklamlara ayırırsa, uzun dönemde mevcut rakiplerinden daha yüksek oranda satış yaparak büyüdüğü görülecektir (Temel Aksoy, 2019).

Bu noktada spor ve reklam ilişkisi etkin biçimde ortaya çıkmaktadır. Kitlelere ulaşan spor müsabakaları ve sporcular, bu büyük bütçe ile tanıtımları uluslararası alana taşımaktadır. Hemen bütün ünlü sporcuların reklam yüzü olmasının nedenlerinden biri de budur. Örneğin “Dünyaca ünlü futbol yıldızı Cristiano Ronaldo, İngiliz şirketi Compare The Market ile 1 Milyon sterlinlik (9,7 milyon TL) reklam anlaşması imzalamıştır” (NTV, 2020).

1.1.12 Medya

Spor müsabakaları ve spora dair spesifik gelişmelerin, bilhassa kısa vadede, gözler önünde gerçekleşen sonuçlar doğuran etkinlikler olmaktan çok uzun bir zaman olduğunu söylemek mümkündür. Medya araçları, birbirinden farklı gözler önüne serme yöntemleri vasıtasıyla, spora ilişkin gelişmeleri olduğundan çok daha farklı yansıtabilmekte ve hatta var olan gündemi olduğundan farklı bir sürece doğru evrilebilmektedir. Taraftarlar ve seyirciler ağırlıklı bir biçimde kendilerine yansıtılan gelişmelere göre tavır almaktadırlar (Spor ve Medya İlişkisi, Anadolu Üniversitesi Kitabı) ve bu durum gerek siyasal ve gerekse sosyal meselelerde olduğu gibi, spor müsabakalarının da olduğundan çok daha farklı bir şekilde algılanmasına neden olabilmektedir.

Günümüzdeki spor iletişimi süreçleri aktarılırken özellikle spor medyasının tarihsel gelişimi de önem arz etmektedir (Spor ve Medya İlişkisi, Anadolu Üniversitesi Kitabı). Geleneksel türde medya olarak nitelendirilen gazete ve dergi gibi basılı yayınlar; “radyo, sinema, televizyon gibi sesli veya hem sesli hem de görüntülü iletileri

taşıyan ortamlardır şeklinde tanımlanabilir” (Spor ve Medya İlişkisi, Anadolu Üniversitesi Kitabı).

Teknolojinin gelişmesi ile medya araçlarının sayısında artışlar olmuştur. Teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi ve bu gelişmelere bağlı olarak bilgisayar ve internet ağlarının kullanılmaya başlanması ve günden güne yaygınlaşması sonucunda “metin, ses, resim, hareketli resim hem de ses öğelerinin bilgisayara aktarılması” bir başka ifadeyle sayısal yönden gelişmesi yeni bir devrin başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Spor ve Medya İlişkisi, Anadolu Üniversitesi Kitabı).

Hedef kitlesine sporla ilgili yayımları çeşitli ortamlarda sunan kitle iletişim araçlarının hepsi spor medyası olarak adlandırılmaktadır. Spor olaylarını duyurma, spor bilinci oluşturma ve spor kültürünü yayma görevlerini yerine getiren spor medyası geniş kesimleri etkileyen ve aynı zamanda onlardan da etkilenen bir yapıdır. Teknolojinin hızla geliştiği, bilgi iletişim teknolojilerinin hayatımızdaki yerinin büyüdüğü ve medyanın dönüşüme uğradığı bu süreçte spor medyası hayatımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır (İpek Dindar Spor Medya ilişkisi makale).

1.1.13 Devletler

Devletler, yalnızca spor organizasyonlarının “idari, altyapı ve tesisleşme” sürecinde olmalıdırlar. Müsabakalar esnasında gerçekleşen olaylara müdahale etmemelidirler. Devletler, spora dair yönetim gerçekleştiren kesimlerin ne çok fazla uzağında ne de çok fazla yakınında olmalıdırlar. Spor kuruluşlarının hak ve adalet beklentileri devletlerin bu noktada dikkatli olmalarını gerektirmektedir. Hemen hemen tüm dünyada spor yönetimleri, ülkelerin kendi yönetim sistemleri ile paralellik göstermektedir.

“Dünyada şu anda iki farklı temel spor yönetimi hüküm sürmektedir. Amerika ve Avrupa Birliği’nce benimsenen neoliberalizm kökenli özerk-yerel-devlet spor yönetimi, diğeri ise Çin, Küba gibi ülkelerce benimsenen devletçi spor yönetimidir (Gürsoy, 2012).

Gürsoy, Habertürk Gazetesi köşe yazısında siyasal sistemlerde spor yapısını şöyle ifade etmiştir (Gürsoy, 2012):

Liberalizm: Devlet maçla ilgilenmez!

Sosyalizm: Maç yapılması gerekiyorsa onu da devlet yapar!

Sosyal Demokrasi: Devlet hem oyuncu hem de hakem olsun!

Neoliberalizm: Devlet tribünde otursun, sadece sahada olay çıkarsa sahaya insin!

Liberalizm (Regüle Edilmiş): Devlet oyuncu olmasın, sadece hakem olsun!

Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Spor Bakanı'nın regüle edilmiş liberalizmi benimsediği söylemlerinden ve açıklamalarından anlaşılmaktadır (Gürsoy, 2012).

1.2 Sorun Uluslararası Boyut Kazanması Süreci

20. yy. da önemi dikkate değer bir düzeyde artmış olan spor, içinde bulunduğumuz zaman diliminde, bilhassa uluslararası organizasyonların yardımı neticesinde hemen hemen tüm dünyayı etkisi altına alan bir olgu haline gelmiştir. Özellikle küreselleşmenin çok hızlı bir şekilde belirginleştiği günümüz dünyasında spor, siyasetten ekonomiye, toplumsal ilişkilerden kültürel gelişmelere kadar birçok farklı alanı doğrudan doğruya etkileyen bir unsur hüviyetine bürünmüştür.

1.2.1 Uluslararası Federasyonların Tesis Edilmesi

Sporun ulusal ve uluslararası alanda faaliyetlerini sürdürebilmesi için devletlerin politikalarından bağımsız kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kurumlar içerisinde çeşitli devletlerden yöneticiler yer almakla birlikte kurumlar özerk olarak sporu yönetmek ve denetlemek zorunluluğunu karşılamışlardır. Böylelikle spor karşılaşmalarındaki organizasyonu oluşturmak, organizasyondaki adaleti sağlamak, organizasyonun gelirlerini düzenlemek, izleyici ve taraftarların güvenlik ve memnuniyetini sağlamak federasyonların temel işlevleri arasındadır.

Neredeyse tüm spor dalları hem teknik hem de idari bakımdan federasyonlara bağlıdır. “Spor federasyonları genellikle bir başkan, bir asbaşkan veya başkanlar ile federasyon yönetim kurulunu oluşturan üyeler ile bir genel sekreter ve yeterli sayı ve nitelikteki büro personelinden oluşurlar (Sunay, 2021).

Bununla beraber bir federasyonun örgütsel yapısı içerisinde “eğitim, teknik, hakem kurulları gibi çeşitli kurullar yer almaktadır” (Sunay, 2021).

Spor Federasyonlarının Temel Görevleri Şunlardır:

1. Spor dallarına ait kuralların belirlenmesi, düzenlenmesi ve gerektiğinde değiştirilmesini sağlamaktadır.

2. Uluslararası spor yarışmalarını düzenlemeyi sağlamaktadır.
3. Hakemlerin eğitilmesi, hakem kurullarının oluşturulması, denetlenmesi ve atanmasını sağlamaktadır.
4. Spor gelirlerini sağlamak, o spor dalının devam etmesi için gereken gelirlerin sağlanarak adil ve objektif bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktır. O spor dalının takibi ve sevinilirliğini arttırarak yapırlılığını arttırmaktır.
5. Spor alanları ve spor tesislerinin inşası ile bu tesislerin denetim ve organizasyonunu sağlamaktadır.
6. Sporcuların eğitim ve keşfedilmeleri için gerekli olan antrenörlerin spora kazandırılmasını sağlamaktadır.
7. İzleyici ve taraftarların güvenli ve hoş vakit geçirecek şekilde, sosyal hayata olumlu yönde katkıda bulunmaktır.
8. Yarışma sporcusu olmayan çeşitli yaşdaki insanlara da kendi spor dalında spor yapabilmeleri için teşvik ve imkân sağlamaktır.

Uluslararası Federasyonların Gelir Kaynakları:

1. Çeşitli bağış ve yardımlar
2. Müsabaka, seyirci, medya, sponsor ve reklam gelirleri
3. İtiraz ve ceza gelirleri
4. Muhtelif fon, pay, iştiraklerden elde edilecek gelirler
5. Tescil, vize ve aktarma gelirleri
6. Transfer, katılım gelirlerinden alınan paylar
7. Sair sponsor ve reklam gelirleri

Uluslararası Spor Federasyonlarının Yönetim Organları:

1. Karar organı; Federasyon Başkanı, Asbaşkan, Yönetim Kurulu Üyeleri, Merkez Hakem Kurulu, Ceza Kurulu
2. Yürütme Organı; Genel Sekreter, Kadrolu Bürokrat ve Görevliler
3. Danışma Organı; Teknik Kurul, Hukuk Kurulu, Sağlık Kurulu, Eğitim Kurulu, Arşiv, İstatistik vb.

Her federasyon kendine özgü diğer kurullar ekleyebilir.

1.2.2 Uluslararası Ölçekte Spor Organizasyonlarının Düzenlenmesi

Uluslararası spor organizasyonları, etkinlik pazarlaması alanında değerlendirilebilecek önemli alanlardan biri olabilmektedir. Bu etkinlikler ülke algısından, ülke tanıtımına, turizm potansiyelinden, uluslararası ticarete hatta siyasi ve uluslararası temasa kadar pek çok alanı etkileyebilmektedir. Nitekim yapılan etkinlikler ev sahibi konumunda bulunan ülkeye, organizasyonlara katılan insanları misafir etme ve ülkenin baskın sosyal ve kültürel değerlerini, tarihsel zenginliklerini tanıtmaya olanağı sağlayabilmektedir. Buna ek olarak etkinliğin büyüklüğüne ve önem derecesine göre, ev sahibi ülkeye, uluslararası kamuoyu nezdinde gündeme gelme ve haber olma gibi birtakım avantajlar sağlayabilmektedir. Bu kadar ciddi avantajlar sağlayan bu organizasyonların düzenlenmesinde oluşan yoğun talep, ülkelerin yarışmasına sebep olmaktadır. Bu yarışmalar büyük ses getiren organizasyonlarda kıran kırana geçmekte, hatta organizasyonun önüne geçen eylem ve söylemler oluşabilmektedir. Bu organizasyonların başında olimpiyatlar, dünya futbol şampiyonası ve Avrupa futbol şampiyonası gelmektedir.

1.3 Uluslararası Sistem İçerisinde Spor Organizasyonlarının Önemi

Spor organizasyonları dış politika alanında sıklıkla kullanılan bir unsurdur. Öyle ki hükümetler, sporu, uluslararası sosyal ilişkilerin, küresel ekonominin ve milletler arası siyasi ilişkilerin geliştirilmesinin kaynağı olarak görmektedir (Seval ve Kodaman, 2015).

Bu durum, uluslararası sistem içerisinde spor organizasyonlarının öneminin her geçen gün daha da artmasına yol açmaktadır.

1.3.1 Uluslararası Politika Açısından Önemi

Spor organizasyonları, etkinliği ve beklenti potansiyeli giderek artan en önemli organizasyonlardan biridir. Önceleri farklı beklentilerle ve amatör ruhla yapılan spor, gün geçtikçe daha çok keşfedilen potansiyeli sayesinde, birçok alana sirayet eden bir fenomene dönüşmüştür. Öyle ki spor ve spor organizasyonları, 2019 da başlayan pandemi krizinde bile faaliyetlerine kısa bir süre ara vererek devam etme yoluna gitmiştir. Özellikle başta futbol ve basketbol olmak üzere popüler spor dalları, sadece spor organizasyonu kapsamında olmadığından, büyük ölçüde ekonomik ve istihdam boyutu da olduğu için, pandemi döneminde bile olsa faaliyetlerine devam etmiştir.

Günümüz dünyasında uluslararası düzeyde kullanılmakta olan “demokrasi, serbest piyasa, özgürlük” gibi kavramlardan bile çok daha fazla ve yaygın bir şekilde kullanılmakta olan spor olgusu, küreselleşme gerçeğinin en somut göstergesidir. Bu bağlamda sporun gerek yerel gerekse bölgesel ve uluslararası politikaya etkisi oldukça fazladır (Seval vd, 2015).

Spor artık en yüksek dereceden diplomatik bir mesele haline gelecek kadar ilerlemiştir. Bu gerçeğe dayanarak, spor ve politika arasındaki ilişki hakkında radikal bir şekilde yeni bir düşünme biçimi önererek sporu yeniden tanımlamak gerekebilir. Devletlerin spor yoluyla neyi elde etmeyi umdukları yolunda radikal olarak söylenebilecek düşünce, bazı yönlerden onların yerini almış durumda olmasıdır (Redeker, 2008).

Spor ve siyasetin ya da spor ve uluslararası ilişkilerin geniş kapsamda birçok noktada buluştukları görülmektedir. Son olarak İngiltere, İspanya ve İtalya merkezli yaklaşık 12 kulübün "Avrupa Süper Ligi" adıyla yeni bir turnuva düzenlenmesi konusunda anlaşmaya varması üzerine İngiltere Başbakanı Johnson yaptığı açıklamayla, futbol konusunda otorite olarak kabul edilen kurumların yeni bir ligin kurulmasına yönelik harekete geçmesini açık ekonomik ve siyasi açıdan desteklediklerini açıklamıştır. Dolayısıyla bir nevi, kulüplerin adım atmadan önce taraftarların ve geniş kitlelerin de onayını alması gerektiğini belirterek bu girişime İngiltere bazında müdahale edilebileceğini belirtmiştir (TRT Spor, 2021).

Avrupa süper ligi olayında en güzel örneği izlenen spor ve uluslararası politika ilişkisi, sporun ekonomik boyutu yanında, bu değerleri de gözetmesi gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Ülkeler bu ligin kurulmasına, kitlelerin tepkileri nedeniyle engeller koyarak bu girişimi engellemeye çalışmışlardır (Haberankara, 2021).

Spor, uluslararası ilişkilerin bir konusu veya aracı olabilir ve devletler veya jeopolitik bloklar tarafından iddia edilen üstünlüklerini veya istenen herhangi bir özelliği göstermek için kullanılabilir. Hükümetler, örneğin devletin ve onun siyasi ve ekonomik sisteminin gücü anlamına gelen atletik zaferler isteyebilirler. Spora katılım, uluslararası ölçekte siyasi nedenlerle de kullanılabilir; devletler tarafından spor etkinliklerine katılarak (veya katılmayarak) bir dizi siyasi hedefe ulaşılabilir. Spor yalnızca bir ülkenin politikalarından etkilenmekle kalmaz, aynı zamanda belirli

durumlarda spor etkinlikleri o ülkenin politikalarını da etkileyebilir (Kobierecki, 2013).

Sporcuların ve uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin geleneksel olarak ayrı alanlarda faaliyet gösterdikleri düşüncesi ve siyaset ve uluslararası ilişkiler ile sporun birbirinden ayrılacağı düşüncesi yanlıştır. Sporcuların belki de sporun politik boyutları giderek daha fazla kabul edilmektedir. Uluslararası ilişkiler uzmanları, sporun küresel insan ilişkilerindeki yerini ciddi bir şekilde değerlendirmenin çok az işaretini gösteriyor olsalar da spor dünya toplumunda önemli bir unsur olarak, küresel spor ilişkileri devletler arası siyasi sistemdeki davranışı etkileyebilmektedir. Uluslararası ilişkiler uzmanları sporu daha fazla hesaba katmalıdır. Spor çoğu hükümetin iç ve dış politikasında bir unsurdur ve bir ağ tarafından yönetilmektedir (Taylor, 1986).

Modern spor tarihi, ulusal gurur, uluslararası prestij ve dünya siyasetiyle ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiştir. Spor birçok yönden spor sonuçlarının ötesine geçen yayılma etkileri oluşturmuştur. Birincisi, ulus inşasında ve ulusal kimliğin bir mihenk taşı olarak önemli bir rol oynamıştır. İkincisi, ulusların ve insanların siyasi bağımsızlık iddia ettikleri ve kendine özgü bir kimlik ifade ettikleri bir gemi görevi görmüştür. Üçüncüsü, Avustralya gibi ulusların dünya sahnesinde küresel statüsünü ve konumunu güçlendirmesine izin veren bir güç kanalı görevi görmüştür. Son olarak, spor, savaş sonrası Japonya için 1964 Tokyo Oyunlarının başarısı gibi, bir ulusun yenilenmesini veya yeniden doğuşunu bağlamsallaştırmanın bir aracı olmuştur (Cha, 2016).

Hem spor hem diplomasi milyonlarca insanın hayatını etkileme kapasitesine sahiptir. Dünyanın her yerinde neredeyse her saate spor karşılaşmaları devam etmektedir. Bu noktada spor diplomasisini araştırmanın ikinci mantığı, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana uluslararası ilişkilerde büyük bir gelişme olarak yumuşak gücün, ikna etme ve cezbetme gücünün önemindeki görece artış dikkat çekicidir. Diplomasi, yumuşak gücün birincil ve belki de en önemli araçlarından biri olduğu için, diplomasi ve özellikle akademisyenler ve benzer şekilde kamuoyu arasında kamu diplomasisi ve markalaşma tekniklerine olan ilgi artmıştır. Uluslararası spor rekabeti, ulusların, bölgelerin ve şehirlerin kimliklerini, değerlerini ve "markalarını" dünyanın

geri kalanıyla paylaşımları için giderek daha fazla ideal bir kanal olarak algılanmaktadır (Pigman, Rofe, 2014).

Spor uluslararası politik etkilerinden biri de turizmi faaliyetleridir. Spor turizmi ekonomik refahı artırarak, ek sosyal ve rekreasyonel fırsatlar sağlayarak ve yeni altyapıyı geliştirerek ev sahibi topluluğun üyelerinin yaşamlarını zenginleştirme konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Bununla birlikte, kötü yönetilirse, bu tür faaliyetler, bozulma, gürültü ve çevresel hasar gibi olumsuz dışsallıklar da oluşturabilir (Fredline, 2006).

1.3.2 Uluslararası Ekonomi Açısından Önemi

Bu günkü modern spor, oldukça yakın geçmişe çok az benzerlik göstermektedir. Yirminci yüzyılın başında spor, yerel spor kulüplerinin üyeleri tarafından ara sıra yapılan ve düzenlenmemiş etkinliklerdi. 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başında, bir bireyin sporla ilişkisi, ağırlıklı olarak radyo veya gazete yoluyla spor "haberlerinin" katılımcısı, izleyicisi veya tüketicisiyle sınırlı olabilirdi. Bununla birlikte, spor sadece onları oynayan insanlardan daha fazlası için anlamlı hale geldikçe, yerel spor kulübü yarışmalarında kalabalıkların ortaya çıkması risk alan girişimcilere oyunları kâr getiren girişimlere dönüştürme fırsatı sağladı. Major League Baseball'un ilk sahiplerinden biri olan William A. Hulbert, "İnsanların sevdiği oyunlarda neden para kaybedelim?" sözü gerçeğe dönüştü. Nispeten kısa bir sürede, geleneksel topluluk eğlenceleri günümüzün ticari gösterisi haline geldi. Gönüllü katılımın yerini bağlayıcı sözleşme düzenlemeleri aldı ve küçük yerel rekabetler yerini küresel bir televizyon izleyicisi tarafından kitlesel tüketim için üretilen bölgesel ve uluslararası mega olaylara bıraktı (Schimmel, 2005).

Spor, dünya çapında pek çok insanın yapmaktan, izlemekten ve katılmaktan keyif aldığı küresel bir ürün ve hizmettir. Olimpiyatlar ve Futbol Dünya Kupası gibi spor etkinliklerine küresel medyanın ilgisi çok yoğundur. Bunun yanında bireysel ve amatör spor yapan kitlelerin büyüklüğü, spor pazarlaması ve uluslararası işletme disiplinleri arasında hem pratik hem de akademik açıdan entegrasyon oluşmasına neden olmuştur. Uluslararası spor pazarlaması ve bunun neden olduğu işletmeler arası pazarlama, önemli ekonomik akış sağlamaktadır (Ratten vd., 2011).

Spora olan büyük sosyal ilgi ve spordan elde edilen büyük faydalar, ilgiyi sporun yönetimi ve ekonomisine kaydırmıştır. Bu anlamda sporun tanıtımı yeni

kültürel alışkanlıklar, küreselleşme ve pazarlama ve işletme yönetimi ilkelerinin spor organizasyonları ve etkinlikleri üzerindeki etkisi, spora akademik ilgiyi ve sosyo-ekonomik etkisini artıran yüksek etkili araştırmalar üretmiştir. Aynı şekilde, spor ve spor etkinliklerine artan ekonomik yatırım nedeniyle bu alanda araştırma ve bilgi üretimi önemlidir. Chicago, Illinois'deki International Events Group (IEG), 2018'de spor etkinliklerine ve sponsorluğa yapılan küresel harcamaların 65,8 milyar dolara ulaştığının tahmin edildiğini belirtmiştir (Göksu ve Keçeci, 2021).

KPMG Football Benchmark isimli ekibin hazırladığı “Avrupa Eliti 2017 – Futbol Kulüpleri Değerlendirme Raporu’nda”, Avrupa’nın en önemli 32 takım belirlenmiştir. Türkiye’den Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe’ye yer verilen bu raporda, Galatasaray’ın değeri yaklaşık 398 milyon euro, Fenerbahçe’nin yaklaşık değeri 368 milyon euro, Beşiktaş’ın yaklaşık değeri ise 231 milyon euro olarak gösterilmiştir (Businessht.bloomberght, 2017).

KPMG’nin her yıl düzenli olarak hazırladığı raporda Avrupa’nın önde gelen 32 takımı, değerlerine göre listelendirilmiştir. Yine aynı raporda Türkiye’deki üç büyük kulübün değeri 945 milyon euro olarak gösterilmiştir (Businessht. bloomberght, 2017). Ayrıca bu raporda Avrupa’nın 32 büyük kulübünün toplam değeri 29,9 milyar euro olarak gösterilmiştir (Businessht. bloomberght, 2017).

Uluslararası spor etkinlikleri, ev sahibi ülke ve şehrin reklamı için vesile olurken, aynı zamana enternasyonalizmin söylemlerini ve imgelerini uyandırmıştır. Uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmanın ev sahibi şehir ve bölge için muazzam faydalar sağladığı herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Bununla birlikte, incelenen ekonomik kanıtlar, bu olayların yerel inşaat ve turizm endüstrileri için kısa vadeli beklenmedik düşüşler gösterse de bunları aşamalandırmanın kamu sektörü maliyetlerinin düzenli olarak olduğundan az olduğunu göstermektedir. Bunun, "dünya çapında" bir şehir olarak kimlik oluşturmanın önemi açısından rutin olarak haklı gerekçeleri olabilir, ancak kamu maliyetleri ile özel kazançlar arasındaki ilişkilerin dikkatlice incelenmesi gerekir (Whitson, Macintosh, 1996).

Spor, dünya çapında bir fenomen, popüler kültürün önemli bir yönü, turizmin önemli bir unsuru ve önemli bir üretim - tüketim sistemidir. Bununla birlikte, turizm veya açık hava rekreasyonu ile karşılaştırıldığında, nispeten daha az olarak ekonomik

analiz edilmiştir. Bu yavaş yavaş düzelmektedir. Sporun 376.000 tam zamanlı işi desteklediği ve GSMH'nın %1,6'sını temsil ettiği bulunmuştur. Sporun yapısı incelendiğinde, kamu, ticari ve gönüllü hizmetlerin bir mozaiki olduğu sonucuna varılmıştır. Sportif etkinlikler çok sayıda ziyaretçiyi cezbeder ve büyük spor aktiviteleri bir dizi yerden yararlanma avantajına sahiptir, ancak bu genellikle tesislerde ve altyapıda art arda yeni yatırımlar veya iyileştirmeler anlamına gelir (Colins, 1991).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ULUSLARARASI SİSTEM İÇERİSİNDE FUTBOL

2.1 Futbolun Tarihsel Süreçte Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

En genel ifadeyle, “ayak topu oyunu” şeklinde nitelendirilmekte olan futbolun tarihsel kökleri milattan öncesi döneme kadar uzanmaktadır (MEB, 2018). Her ne kadar ne zaman ve ne şekilde ortaya çıktığının bilinmemesine rağmen “Romalıların ayak topunu şimdiki futbola benzer şekilde, M.Ö. 600’lü yıllarda Harpastum adını verdikleri bir eğlence şekline dönüştürdükleri çoğu kaynakta geçmektedir” (MEB, 2018). Bununla birlikte Futbolun ortaya çıkışı sürecinde Çin İmparatorluğu ve Türk dünyasının özel bir yere sahip olduğu iddia edilebilir. Nitekim tarihsel kaynaklar incelendiğinde (MEB, 2018):

M.Ö. 2500 yıllarında Çin İmparatoru Huang-Ti'nin askerlerine, yere kakılmış iki direk arasından bir topun geçirilmesi esasına dayanan oyun ile çeviklik idmanı yaptırdığından,

Çinli yazar Huan'ın “La Tartaria” adlı eserinde Orta Asya Türklerinin bugünün futboluna benzer bir oyunu tapınakların avlularında kızlı erkekli oynadığından,

Çinli yazar Song Wen'e göre, yine Türklerin Orta Asya'da bulunan ve Kıvışka denilen yerde üç gün üç gece süren şenliklerinde top oyunu oynadıklarından,

Kaşgarlı Mahmut'un “Divânü Lugati't Türk” adlı eserinde de Orta Asya Türklerince Tepük adı altında günümüz futboluna benzer bir oyunun oynandıklarından bahsedildiği görülmektedir.

Çok geniş halk kitlelerini ciddi bir biçimde etkileyen ve hatta peşinden sürükleyen Futbolun vatani ise İngiltere'dir. Nitekim kavramsal düzeyde Futbol kelimesi İngilizce menşeli olmasının yanı sıra günümüz Futbolunun genel kuralları 19. yy. da İngiltere tarafından belirlenmiştir (Orta, 2020). Ayrıca Futbolun bahsi geçen yüzyılda İngiltere'den Avrupa kıtasına yayıldığı söylenebilir. Zaman içerisinde Futbol kurumsal bir kimlik kazanarak uluslararasılaşmıştır. FIFA ve UEFA gibi uluslararası kuruluşların ortaya çıkmasının buradaki rolü büyüktür.

Uluslararası Futbol Federasyonu Birliği (FIFA); Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç ve İsviçre delegeleri tarafından 21 Mayıs 1904'te Paris'te

kurulmuştur (MEB, 2018). Merkezi İsviçre'nin Zürih kentinde olan ve 211 üyeye sahip FIFA'nın amacı futbolun sürekli gelişimini sağlamaktır (MEB, 2018).

Futbolun dünya yönetim organı Federation International de Football Association (FIFA), 1904 yılında kurulmuştur ve şu anda dünyanın dört bir yanından 208 üye derneğe sahiptir. 300 milyon aktif, kayıtlı futbolcu, hakem, antrenör, sağlık ve sağlık görevlileri ve yöneticiler var ve her hafta sonu dünya çapında yüzbinlerce organize maç oynanmaktadır. FIFA Dünya Kupası milyonlarca taraftarın dikkatini çeken en büyük spor etkinliği olarak oyunun popülaritesi artmaktadır. Örneğin kümülatif olarak, 30 milyar TV seyircisi, FIFA Dünya Kupası Güney Afrika 2010'un 64 maçını izlemiştir (21-Dvorak, 2011).

Büyük spor etkinlikleri, olumsuz milliyetçiliği güçlendirebilir veya alternatif olarak olumlu vatansızlığı besleyebilir. Almanya'da düzenlenen 2006 FIFA World Kupası, Almanların belirli kimlik türlerini ifade etmesini sağlamıştır. Almanya'nın tarihine bakıldığında, buna yabancı düşmanlığının eşlik edip etmediği sorusu vardır. Güney Afrika'da, 2010 FIFA Dünya Kupası kısmen, derinlemesine yerleşmiş sosyal bölünmeleri aşmak ve ulusal uyumu güçlendirmeye yardımcı olmak için düzenlenmiştir. FIFA dünya turnuvası gibi büyük ölçekli spor etkinliklerinin ulusal kimlik oluşturma ile ilgili süreçleri nasıl etkileyebileceğini araştırmaktadır. Almanya'da düzenlenen 2006 finallerinin sosyal etkilerinin analiziyle, 2010 Dünya Kupası için bazı beklentiler ortaya çıkmıştır. Ampirik veriler, 2006 turnuvasının sürdürülebilir vatansızlığa katkıda bulunmadığını, ancak yabancı düşmanlığını azaltmada küçük etkileri olduğunu göstermektedir. Böylelikle daha uzun süreli bir eğilimi güçlendirir. Doğu Almanya'da yabancılara yönelik şiddet vakaları olsa da yabancı düşmanlığı 1980'lerden beri azalmaktadır. Ulusal gurur da o zamandan beri artmaktadır. Güney Afrika'da, beyaz nüfus içinde azalıyor olsa da ulusal gurur çok daha güçlüdür. Bununla birlikte, ulusal kimlik, daha güçlü ırk kimlikleriyle kesişmektedir. Ulusal hükümet tarafından belirli politikaların uygulanmasına rağmen, Afrikalı yabancılara karşı yabancı düşmanlığı gizli bir fenomen haline gelmektedir. Takım ruhu ve disiplin gibi değerlerin yanı sıra daha geniş bir düzeyde hoşgörü, çok kültürlülük ve dayanışma gibi değerleri desteklemek için büyük spor etkinlikleri kullanılabilir (Kersting, 2009).

1904'te kurulan dünya futbolu yönetim organı FIFA'nın (Fédération Internationale de Football Association) liderleri, sık sık katkısının sadece bir sporun küresel büyümesine değil, aynı zamanda kültürler arası potansiyel ve fiili değişikliklere de olduğu görülmektedir. FIFA'nın uluslararası ilişkilere, futbolun gelişmesi yoluyla umut ve bütünleşmeye katkıda bulunduğu düşünülebilir. Ancak son yıllarda, yönetişim süreçlerinin yetersiz olduğu giderek daha fazla açığa çıkmıştır ve uygulamaları hesap vermemezlikle karakterize edilmiştir. FIFA'nın liderlik tarzındaki, yapılarındaki ve değerlerindeki değişimleri, 100 yılı aşan geçmişinin ve FIFA komitesi personelinin, beklentileri karşılama kapasitesini düşürmeye başlaması FIFA komite personelinin uygulamalarındaki etik tartışmalarını da artırmaktadır. FIFA personelinin uygulamaları ve eylemleri, kuruluşun uluslararası spor diplomasisine katkıda bulunma konusundaki kapasitesini düşürmektedir (Tomlinson, 2014).

Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA); Fransa, İtalya ve Belçika futbol federasyonları arasında yapılan karşılıklı görüşmelerin neticesinde İsviçre'nin Basel şehrinde 15 Haziran 1954 tarihinde kurulmuş ve daha sonra merkezi önce Bern'e, ardından 1959'da Paris'e taşınmıştır (MEB, 2018). Birliğin yönetim merkezi 1995 yılından itibaren İsviçre'nin Nyon kentinde bulunmaktadır. İlk başlarda 25 ulusal federasyonun katılımıyla oluşan UEFA, gerçekleşen genişlemeler sonucunda 2016 yılından günümüze 55 üyeye ulaşmıştır (MEB, 2018).

2.2 Uluslararası Futbol Organizasyonları

Özellikle gelişmiş batılı ülkelerde ortaya çıkmış olan ve 1950'li yıllardan itibaren uluslararası alanda yaygınlık kazanmaya başlayan futbol, günümüzde dünya da en fazla izlenen spor dallarının başında yer almaktadır. Futbolun diğer spor dalları arasında böylesine bir konumda olmasının temelinde, uluslararası boyutta gerçekleştirilen farklı organizasyonlar ve bu organizasyonların niteliksel açıdan kaliteli olması yer almaktadır.

2.2.1 FIFA Tarafından Düzenlenen Milli Takımlar Seviyesindeki Futbol Organizasyonları

FIFA, merkezi İsviçre'de bulunan ve diğer çeşitli uluslararası müsabakalar ve uluslararası futbolun çeşitli yönleri üzerindeki yargı yetkisine ek olarak dört yıllık Dünya Kupası futbol müsabakalarını düzenleme ve denetlemekten sorumlu olan bir sivil toplum örgütüdür (Pielke, 2013). Dünya Kupasının yanı sıra FIFA, milli takımlar

düzeyinde 20 Yaş Altı Dünya Kupası, 17 Yaş Altı Dünya Kupası, Salon Futbolu Dünya Kupası, Plaj Futbolu Dünya Kupası, Erkekler Olimpiyat Futbol Turnuvası, Gençlik Olimpiyat Futbol Oyunları, Konfederasyon Kupası, kulüpler düzeyinde Dünya Kulüpler Kupası, Blue Stars/FIFA Gençlik Kupası ve Kadın Milli Takımlar Seviyesinde, Kadınlar Dünya Kupası, 20 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası, 17 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası, Kadınlar Olimpiyat Futbol Turnuvası, Genç Kızlar Olimpiyat Futbol Oyunları gibi organizasyonları düzenleyip kontrol etmektedir.

2.2.1.1 FIFA Dünya Kupası

FIFA Dünya Kupası, küresel çapta yapılan en üst düzey futbol organizasyonudur. FIFA'ya üye olan erkek milli takımlarının katılabildiği bu en üst düzey turnuva, 1930 yılından bugüne dört yılda bir yapılmaktadır. Şu ana kadar ki tek istisnası İkinci Dünya Savaşı süreci olmuştur. Zira İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1942 ve 1946 yıllarında yapılması planlanan turnuvalar gerçekleştirilememiştir. İlk turnuva Uruguay'da düzenlenmiştir ve bu turnuvayı Uruguay kazanmıştır.

FIFA Dünya Kupasında, ana turnuva öncesi gerçekleştirilen ve yaklaşık üç yıl süren bir ön eleme aşaması bulunmaktadır. Günümüzde yaklaşık 211 ülkenin katılım sağlayabileceği bu ön elemeleri geçmeyi başaran milli takımlar, finaller olarak adlandırılan ana organizasyona katılmaktadır. Futbol alanında yer yüzünün en büyük ve en önemli organizasyonu olarak kabul edilen FIFA Dünya Kupası bugüne kadar 21 kez gerçekleştirilmiştir.

Bu turnuvalarda yaklaşık dokuz kez birbirinden farklı formatlar uygulamaya konulmuştur. Dönemin FIFA Başkanlığı görevini yürüten Julies Rimet'nin girişimleri neticesinde başlayan FIFA Dünya Kupası, ilk olarak Uruguay'da, milli takımlar düzeyinde on üç takımın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Takiben takım sayısı 1934 yılında on altıya, 1982 yılında yirmi dörde, 1998 yılında otuz ikiye, 2006 yılında kırk sekize yükselmiştir (TRT Spor, 2017).

1930 ve 2018 yılları arası dönemde 21 kez düzenlenmiş olan FIFA Dünya Kupası'nı “en çok kazanan ülke beş şampiyonlukla Brezilya olurken İtalya ve Almanya ise dörder kez kupanın sahibi olmuştur. Fransa, Arjantin ve Uruguay ikişer, İngiltere ve İspanya ise birer kez ülkelerine Dünya Kupası şampiyonluğu kazandırmıştır” (Posta, 2018).

2.2.1.2 FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupası

2005 yılı öncesi dönemde “FIFA Dünya Gençler Şampiyonası” olarak bilinmekte olan FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupası; (Silik, 2017) her iki yılda bir tertip edilen ve Dünya Kupasının ardından bu kurum tarafından gerçekleştirilen en büyük ikinci turnuvadır. 1977 yılından günümüze kadar düzenlenen ve 20 yaş altındaki futbol oyuncularının dahil olabildiği bu turnuvayı en fazla Arjantin kazanmıştır. Arjantin’in ardından Brezilya ve Portekiz gelmektedir. Başlangıçta 16 takımın katılımıyla gerçekleştirilen bu turnuva, yapılan revizyon sonrasında 24 takımın katılımıyla gerçekleştirilir hale gelmiştir. “İstanbul, Bursa, Antalya, Kayseri, Gaziantep, Trabzon, Rize’de” bulunan statlarda 2013 yılında Türkiye’nin ev sahipliğinde yapılan FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupası, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.1.3 FIFA 17 Yaş Altı Dünya Kupası

2005 yılı öncesi dönemde FIFA 17 Yaş Altı Dünya Şampiyonası olarak bilinmekte olan FIFA 17 Yaş Altı Dünya Kupası, 1985 yılından bugüne düzenlenmekte olan bir organizasyondur. Her iki yılda bir tertip edilen 17 yaş altındaki futbol oyuncularının dahil olabildiği bu turnuvayı en fazla Nijerya kazanmıştır. FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupasında olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve devletlerin arasındaki münasebetlere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.1.4 FIFA Salon Futbolu Dünya Kupası

Futbolun uluslararası düzeyde yönetim organı olan FIFA tarafından, uluslararası düzeyde resmi bir biçimde onaylanmış olan salon futbolu organizasyonu; (Göral ve Saygın, 2014) ilk defa 1989 yılında tertip edilmiştir. Her dört yılda bir FIFA Dünya Kupası organizasyonu ile çakışmayacak şekilde düzenlenen bu turnuvada Brezilya, İspanya, Arjantin ve Portekiz şampiyonluk yaşamış ülkelerdir. Diğer turnuvalarda olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.1.5 FIFA Plaj Futbolu Dünya Kupası

Milli takımların idari organı olan FIFA tarafından düzenlenen FIFA Plaj Futbolu Dünya Kupası, erkek futbolcular milli takımlarının katılım sağladığı, periyodik olarak iki yılda bir gerçekleştirilen kıtalar arası bir organizasyondur. Plajda veya kumda oynanan bu futbol organizasyonu diğer turnuvalarda olduğu gibi, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve devletlerarası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.1.6 FIFA Erkekler Olimpiyat Futbol Turnuvası

1900 ve 1904 yıllarında tertip edilen olimpiyat oyunlarına gösteri sporu olarak eklenen Futbol, 1908 yılında düzenlenen oyunlarının kapsamına resmi olarak alınmış bir spor dalıdır (Orta, 2011). Nitekim 1904'te Paris'te düzenlenen ve 1904'te gerçekleştirilen St. Louis şehrindeki Olimpiyatlar'da İngiltere, Belçika ve Fransa arasında gerçekleşen gösteri müsabakaları Futbolun bahsi geçen oyunlara eklenebileceği fikrinin güç kazanmasına yol açmış, takiben 1908'de Londra Olimpiyat Oyunları'nın içerisine yeni bir müsabaka türü olarak dahil edilmiştir (Orta, 2011). Futbol, Olimpiyat oyunlarına dahil edilen ilk takım oyunudur (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi Olimpiyat oyunları temelinde gerçekleştirilen bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve bunlara ek olarak uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.1.7 FIFA Gençlik Olimpiyat Futbol Oyunları

Periyodik olarak dört yılda bir olmak üzere Dünya Gençlik Olimpiyat Oyunlarıyla beraber gerçekleştirilen Gençlik Olimpiyat Futbol Oyunları, 15 yaşın altındaki sporcuların katılım sağladığı bir turnuvadır (Orta, 2011). Bu oyunların en temel amacı, müsabakalarda mücadele eden sporcuları sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan olabildiğince geliştirerek geleceğe hazırlamaktır (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi Olimpiyat oyunları temelinde gerçekleştirilen bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve bunlara ek olarak uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.1.8 FIFA Konfederasyon Kupası

1992 yılında Ortadoğu coğrafyasının en önemli ülkelerinden biri olan Suudi Arabistan'da Kral Fahd Kupası adıyla tertip edilen bu turnuva, 1995 yılında FIFA bünyesine dahil edilerek FIFA Konfederasyon Kupası adını almıştır. 2005 yılına kadar iki yılda bir gerçekleştirilen bu organizasyon, bu tarihten itibaren dört yılda bir düzenlenmeye başlanmıştır (Orta, 2011). Bu kupaya milli takımlar düzeyinde toplam sekiz takım katılmaktadır. Diğer turnuvalarda olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve bunlara ek olarak uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.2 FIFA Tarafından Düzenlenen Kulüpler Seviyesindeki Futbol Organizasyonları

Futbol hakkında dünyanın en yetkili organı konumunda bulunan FIFA, kulüpler düzeyinde uluslararası organizasyonlar düzenlemekte ve bu organizasyonların niteliğini sistematik ve kesintisiz bir şekilde geliştirmeye çalışmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirdiği çalışmaları, yapılan organizasyonları uluslararası kamuoyunun gündemine sık sık getirmek suretiyle gözler önüne seren FIFA'nın kulüpler düzeyinde Dünya Kulüpler Kupası ve Blue Stars/FIFA Gençlik Kupası olmak üzere iki tane turnuvası bulunmaktadır.

2.2.2.1 FIFA Dünya Kulüpler Kupası

2000'de Brezilya'da "FIFA Dünya Kulüpler Şampiyonası" adı ile gerçekleştirilen FIFA Dünya Kulüpler Kupası, dünya üzerinde yer alan altı kıtada şampiyon olan kulüplerin katılımıyla her yıl düzenlenmekte olan bir organizasyondur (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.2.2 Blue Stars/FIFA Gençlik Kupası

1991'den günümüze uluslararası arenada boy gösteren en büyük kulüplerin genç takımlarının yer aldığı Blue Stars/FIFA Gençlik Kupası, Profesyonelliğe geçiş yapan genç futbolcuların boy gösterdiği bir organizasyondur (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.3 FIFA Tarafından Düzenlenen Kadın Milli Takımlar Seviyesindeki Futbol Organizasyonları

Uluslararası alanda birçok futbol organizasyonunun düzenlenmesinde rol alan FIFA, kadınların bu branşın içerisinde var olmasını sağlamak ve kadınların söz konusu spora olan ilgisini arttırmak amacıyla kadın milli takımlar seviyesinde turnuvalar tertip etmektedir. Kadınlar Dünya Kupası, 20 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası, 17 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası, Kadınlar Olimpiyat Futbol Turnuvası ve Genç Kızlar Olimpiyat Futbol Oyunları bu turnuvaların en çok bilinenleridir.

2.2.3.1 FIFA Kadınlar Dünya Kupası

1991’de Çin’de ilki tertip edilen bu organizasyon, her dört yılda bir olmak üzere düzenli bir şekilde gerçekleştirilmeye devam etmektedir (Orta, 2011). Eleme gurupları, play-offlar ve final organizasyonu olmak üzere üç merhaleden oluşan bu turnuva (Orta, 2011), diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.3.2 FIFA 20 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası

2002’de ilki Kanada’da tertip edilen 20 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası toplam on altı takım katıldığı bir turnuvadır (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.3.3 FIFA 17 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası

İlki 2008’de 16 takımın katılımıyla gerçekleşen 17 Yaş Altı Kadınlar Dünya Kupası her iki yılda bir tertip edilmektedir (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.3.4 FIFA Kadınlar Olimpiyat Futbol Turnuvası

Olimpiyat oyunlarında kadın futboluna ilk defa 1996’da yer verilmiştir (Orta, 2011). Sekiz takımın katılımıyla gerçekleşen Kadınlar Olimpiyat Futbol Turnuvası, diğer turnuvalarda olduğu gibi, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine,

sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.3.5 FIFA Genç Kızlar Olimpiyat Futbol Oyunları

15 yaşın altında sporcuların katılımıyla İlk defa Singapur'da gerçekleştirilen Genç Kızlar Olimpiyat Futbol Oyunları, altı takımın dahil olduğu bir organizasyondur (Orta, 2011). Diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.4 UEFA Tarafından Düzenlenen Futbol Organizasyonları

UEFA, FIFA'ya bağlı olarak faaliyet gösteren altı konfederasyon içindeki en büyük konfederasyondur. Bununla birlikte diğer konfederasyonlar arasında mali ve sportif açıdan en güçlü altyapıya sahip olanıdır (MEB, 2018). Dünyanın kapasite bakımından en güçlü milli takımları da çoğunlukla UEFA üyesi federasyonların ulusal takımlarıdır (MEB, 2018). 2010 FIFA Dünya Kupası'nda yer alan 32 millî takım UEFA üyesi takımlardan oluşmuştur (MEB, 2018). UEFA, Şampiyonlar ligi ve Avrupa Ligi başta olmak üzere Konferans Ligi, Kadın Şampiyonlar Ligi ve Gençlik Ligi gibi organizasyonları düzenleyip denetlemektedir.

2.2.4.1 UEFA Şampiyonlar Ligi

UEFA Şampiyonlar Ligi organizasyonu (Gürkan vd, 2020), 32 takımın yer aldığı 8 gruptan oluşan, her bir gurup içerisinde bir defa kendi sahasında ve bir defa da rakip takımın sahasında olmak üzere dört takımın birbirleriyle mücadele ettiği, daha sonra grupları ilk iki sırada tamamlayan takımların bir üste çıkarak eleme usulüne göre birbirleriyle karşılaştığı ve bu sürecin sonucunda şampiyonun belirlendiği bir turnuvadır. 95 maç grup öncesi 29 maç grup sonrası olmak üzere toplam 125 müsabakanın gerçekleştiği bu turnuva UEFA bünyesinde yapılan en prestijli organizasyondur. FIFA tarafından düzenlenen diğer turnuvalarda olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.4.2 UEFA Avrupa Ligi

Avrupa kıtasının iki numaralı kupası olarak nitelendirilen UEFA Avrupa Ligi (Çakmak, 2019), UEFA Kupası adı altında 1971’de düzenlenmeye başlanan, 2009 yılından itibaren Avrupa Ligi adı altında tertip edilmeye devam edilen bir turnuvadır. Esasen 1955’te oynanmaya başlanan Şehirlerarası Fuar Kupasının devamı niteliğinde olan bu turnuvaya, ulusal lig sıralamasında başarılı olan 17 takım doğrudan, yapılan elemeler sonucunda başarı sağlayan 21 takım ve UEFA Şampiyonlar ligi elemelerini başarıyla tamamlayamayan 10 takımın katılımıyla gerçekleşmektedir. Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.4.3 UEFA Konferans Ligi

Avrupa kıtasının üç numaralı kupası olarak tanımlanan UEFA Konferans Ligi (Hürriyet, 2021), UEFA teşkilatına bağlı olan ülkelerin takımlarının organizasyonlarda daha fazla boy göstermesini sağlamak amacıyla düzenlenen bir turnuvadır. Dörder takımdan oluşmak kaydıyla tesis edilen 8 grupta 32 takımın yer aldığı bu turnuva diğer turnuvalarda olduğu gibi düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.4.4 UEFA Kadın Şampiyonlar Ligi

UEFA Kadın Şampiyonlar Ligi (TFF: 2021) UEFA’ya bağlı olan ülkelerin kadınlardan oluşan futbol takımları arasında gerçekleştirilen bir organizasyondur. Kadınların futbola olan ilgi düzeyini arttırmak ve futbolla bütünleştirmek amacıyla organize edilmiş olan bu turnuvada 2021 yılında kapsamlı bir değişikliğe gidilmiştir. Bu doğrultuda yeni düzenleme ile, 16 takım arasında oluşturulacak dörtlü gruplarda bir iç sahada bir de dış sahada olmak üzere yapılan müsabakaların neticesinde çeyrek final aşamasına geçilmesi, takiben aynı formatta yarı final ve nihayetinde tek maçlık final müsabakasının oynanması öngörülmüştür. UEFA Kadın Şampiyonlar Ligi diğer turnuvalarda olduğu gibi düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.4.5 UEFA Gençlik Ligi

UEFA Gençlik Ligi, UEFA tarafından organize edilmekte olan Şampiyonlar Ligi turnuvasının altyapı versiyonudur (Ntvspor: 2021). Daha önce değinilen UEFA şampiyonlar ligi turnuvasıyla aynı formatta müsabakalar gerçekleştirilmektedir. Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen diğer turnuvalarda olduğu gibi olduğu gibi bu turnuvada, düzenlendiği ülkenin ve hatta şehirlerin ekonomisine, sosyal yaşamına, kültürel değerlerine ve uluslararası ilişkilere etki etmesi bakımından önem arz etmektedir.

2.3 Futbolun Ekonomik ve Finansal Boyutu

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlı bir şekilde ilerlemeye başlayan ve zaman içerisinde tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme olgusu diğer alanlarda olduğu gibi ekonomi ve finans alanında da kendisini yoğun bir şekilde hissettirmiş ve söz konusu alanlarda geniş kapsamlı değişikliklere yol açmıştır. Özellikle küreselleşme olgusunun derinleştirdiği rekabet, hangi alanda faaliyette bulunursa bulunsun bütün şirketlerin yeni sürece uyum sağlamadan varlığını devam ettiremeyeceği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Küreselleşme olgusunun ve bu olgunun beraberinde getirdiği ekonomik değişim sürecini yakından takip etmesi gereken unsurlardan biri de futbol kulüpleridir. Nitekim günümüz dünyasında futbolun endüstriyel bir sektör haline gelmesi ve bu duruma paralel olarak futbol kulüplerinin yeni pazar arayışı içerisine girmeleri, markalaşarak (Çabuk, 2017) ekonomik ve finansal yönden güçlü olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu durum uluslararası futbol organizasyonlarının önemini daha da arttırmaktadır. Zira içinde bulunduğumuz zaman diliminde futbol en çok finansal sermayeye sahip olan ve en çok ekonomik girdi oluşturan spor dalıdır (Özevin, 2017) ve uluslararası futbol organizasyonları bu sporun temelinde yer alan nüvelerden biridir.

Avrupa Komisyonu tarafından gerçekleştirilen hesaplamalara göre (Özevin, 2017), günümüz dünyasında uluslararası ticaretin yaklaşık %3 ünü spora bağlı olarak yapılan aktiviteler oluşturmaktadır. Avrupa kıtası ölçeğinde futbol takımlarının bir yıllık cirolarının miktarı 14,6 milyon Euro civarındadır. Uluslararası alanda faaliyette bulunan büyük kulüplerin bir yıllık ciroları ise 200 milyon Euro'yu bulmaktadır. Yalnızca UEFA Şampiyonlar Ligi organizasyonunun bir yıllık cirosu 1 milyar Euro düzeyindedir.

Ayrıca (Özevin, 2017), uluslararası futbol sektörü, küresel açıdan diğer ekonomik girdilerle beraber 200 milyar dolar civarında bir iktisadi boyuta sahiptir. Bu boyuttan faydalanmak isteyen ülkeler Avrupa Şampiyonası ve Dünya Kupası gibi geniş kapsamlı organizasyonların kendi topraklarında düzenlenmesi için milyarlarca dolarlık yatırım yapabilmektedirler.

2.4 Futbol ve Yaşam

Futbol yaşamın içinde bir oyun olmak dışında da yer bulabilmektedir. Öyle ki “oğlumla maça gitmek” tabiri Türkiye için yapılması gereken bir ritüel olarak görülebilmektedir. Bunun yanında takım aidiyeti bir duygu birlikteliği yaşatabilmektedir. Bu duygu birlikteliği zararlı olarak holiganizme, yararlı olarsa Galatasaray Lisesi örneğinde görüldüğü gibi kültürel birlikteliğe zemin hazırlayabilmektedir.

Futbolun yaşamın içerisine bu denli girmesi, yalnızca bir futbol topuyla bile birçok alanda birkaç kişiyle oynanabilmesine bağlanabilir. Bir rekreasyonel faaliyet olarak toplumun geniş katmanlarınca pikniklerden, halı sahalara, sokaklara, kırsal alanlara taşınabilen futbol, dijital oyunlarla da yaşamın bir parçası olabilmektedir.

Futbolun yaşamın içerisinde kapladığı yerin büyüklüğü, birçok alanda bireylere sunduğu zevklerle alakalıdır. Profesyonel futbol, rekreasyonel futbol, kültürel futbol, dijital futbol, bahis futbol bu alanların başlıcaları olarak sayılabilir.

Futbolun zevk ve kederde birleştirici yanı, aynı zamanda kuşak farkını azaltıcı yönü ile birleştiğinde ortak bir dil oluşturabilmektedir. Futbolun bu dili toplumda bireyleri ortak bir konuda konuşurarak yakınlaştırabilmektedir.

Sektörel anlamda futbolun paydaşlarının ticari ve kültürel kurumlar oluşturarak sağladıkları alan toplum için önem arz edebilmektedir. Futboldan kazanç elde eden şirketlerin sağladığı istihdam yanında, dernek ve vakıfların sağladığı sosyal dayanışma ve birliktelik bu önemin göstergeleri olarak sayılabilmektedir.

Çeşitli takımların taraftarları, birbirleriyle alabildiğine rekabet ederken, milli maçlarda yan yana olarak aynı gayede birleşebilmektedir. Bu da futbolun milli gaye ve birliktelik boyutunun göstergesi olarak dikkate alınabilir.

Yaşamın içerisinde futbolun kendisinin yanında sohbeti de önemli bir yer kaplar. Futbol sohbetleri toplumun önemli buluşma konularının başında sayılabilir. Özellikle

derbi maçlarında maç önu ve maç sonu sohbetlerinin, yazılı ve görsel medyadan sosyal medyaya oluşturduğu sinerji, sıklıkla gündem oluşturabilmektedir. Bunun yanında normal sohbetlerin önemli konularından birinin futbol olması yaşamla futbol arasındaki ilişkinin açıklanmasında değer arz edebilmektedir.

Özellikle bahis sektörü, futbolu toplum yaşamına farklı bir boyuttan sokmaktadır. Bu kez takımsal aidiyetlerin azaldığı, kazanan olmak odaklı bir oyun ve para faktörü devreye girebilmektedir. Öyle ki tuttuğu takımın aleyhine bahis yapan kişiler görülebilmektedir. Bunun yanında bahisin sınırları zorlayıcı ölçüde oynanmasının yıkıcı etkisi, futbola bakışın negatife dönmesine sebep olabilir.

2.5 Din ve Futbol

Günümüzde futbol genel anlamıyla toplumların büyük çoğunluğunda yer bulabilmektedir. Her ne kadar dinen çeşitli itirazlar öne sürülüyor olsa da FIFA'ya üye olan ülke sayısına bakıldığında anlaşılabilir. Nitekim FIFA'nın 211 üye ülkesi mevcuttur (FIFA, 2021). Bu sayıya bakıldığında futbolun büyük bir kabul gördüğü görülebilmektedir. Bu sayı aynı zamanda dini itirazların uluslararası mecralara yansımalarının en önemli göstergesidir.

Genel dini hassasiyetlerin futbolun genelinden çok, futbol oyununun kostümlerine, bahis organizasyonlarına ya da kutlamalarına yönelik olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Özellikle Müslüman toplumlarda dinen yasak olan bahis oyunları nedeniyle futbol negatif bir boyut kazanabilmektedir. Bu bağlamda dini hassasiyeti olan kesimler için özellikle bahis oyunları reddedilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanında kadın futbolunun dini nedenlerle engelleme gerektğini düşünen kesimlerde mevcuttur (BBC 2021). Buna rağmen FIFA'nın üye ülkelerinin sayısına bakıldığında ve bu anlamda özel kıyafetlerle maçlara çıkılmasına izin verilmesi nedeniyle bu kesimlerin azınlıkta kaldığı görülmektedir. Özellikle FIFA'nın maçlara başörtüsü ile çıkılmasına izin vermesi bu anlamda önemlidir. 2012 yılına kadar baş ve boyun bölgesinde sakatlık olabileceği gerekçesiyle baş örtüsü FIFA tarafından yasaklanmıştır. (AA, 2014).

2.6 Covid-19 ve Futbol

1918 ve 1919 yılları arasında dünya nüfusunun yaklaşık olarak 1/3'ünü etkileyen İspanyol gribinden sonra 2019 yılında başlayan corona virüs pandemisi gelişen ilişkiler

ve dünyanın globalleşmesi nedeniyle daha ağır etkilerle hissedilmiştir (Medicalpark, 2021).

Pandemilerin spora olan etkileri iletişimin ve iletişim teknolojilerinin de artmasıyla belki de ilk kez bu kadar derinden hissedilmiştir. Covid-19 pandemisinin spora, özellikle de futbola olan etkilerini incelemeyen önce diğer sektörlere olan etkilerini incelersek daha etkin bir analiz yapılabilir. Covid-19 pandemisinde yaklaşık 225 milyon kişi işsiz kalırken, zenginlerin ise 500 milyar dolar kazandıkları tahmin edilmektedir. Bu durum ise 1930 Büyük Burhan'ından bu yana en büyük rakam olarak ortaya çıkmaktadır (NTV, 2021).

Covid-19 pandemisi tüm spor dallarını derinden etkilemiştir. Tokyo Olimpiyat Oyunları'nın ertelenmesi ile başlayan bu süreç diğer spor müsabakalarının ertelenmesiyle devam etmiştir. Spor faaliyetlerinin sürdürülebilir olması ekonomik verilerin ve nakit akışının iyi yönetilmesi ile alakalıdır. Seyircilerin engellenmesi, müsabakaların ertelenmesi, sponsorluk ve maç günü yayın gelirlerinin kaybıyla bu süreç devam etmiştir. Türkiye'de 64 federasyonun 41'inin olimpik olduğu düşünülürse olimpiyat oyunlarına ne denli yatırım ve önem verildiği görülmektedir. Covid-19 pandemisinin spor ekonomisine %25- %30 aralığında zarar verdiği tahmin edilmektedir (TRTSPOR, 2020).

Covid-19 pandemisinin futbola ciddi yansıması, Avrupa'da 500'den fazla maçın ertelenmesine bakılarak anlaşılabilir. Ertelenen bu maçlar sonucu ve kalan maçların oynanamamasıyla oluşabilecek gelir kaybının yalnızca beş büyük lig için 4 milyar Euro, Türkiye Süper ligi için ise 1 milyar lira olabileceği tahmin edilmiştir (Aktifbank 2021).

Pandemi sonrası Almanya, Fransa, İngiltere, İspanya, İngiltere liglerinden toplam 509 maç ertelenmiştir. İlk Covid-19 vakasının görülmesinden, İngiltere 42 gün, Almanya 38 gün, İspanya 41 gün, Fransa 52 gün, İtalya ise 39 sonra, Türkiye ise 8 gün sonra erteleme kararı almıştır (Aktifbank, 2021).

Pandeminin maddi kayıplara neden olmasının yanında psikolojik etkileri de hissedilmiştir. Futbolcuların antrenmanlardan uzak kalması, seyircilerin türbinlerden ve ekranlardan uzak kalması, bunun yanında rekreatif futbol yapanların futboldan uzak kalmalarının psikolojik etkileri olduğu düşünülebilir (CQ 2020).

Temaslı bir oyun olan futbol, Covid-19'dan yoğun etkilenen sektörlerden olmuştur. Maçların ertelenmesi, seyirci yasakları futbolu ve takipçilerini maddi ya da manevi etkilemiştir. Futbolun üst kuruluşlarının alacağı yeni kararlarla, uzun vadede bu sektörün paydaşlarına finansal ve yönetsel konularda kolaylıklar sağlaması beklenebilmektedir. (Aktifbank 2021). Kanada Başbakanı Trudeau'nun, "pandemi bitse bile hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" sözü önemli bir tespit olarak yol gösterebilir (Euronews, 2020).

Covid-19'un etkilerinin yeni kararlar alınmasında etkili olması ve bunun yanında yeni planlara yol açması beklenebilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FUTBOLUN ULUSLARARASI İLİŞKİLERE ETKİSİ

3.1 Uluslararası Futbol Organizasyonlarının Uluslararası İlişkilere Etkisi

Günümüzde spor dalları içerisinde en popüler branş olarak nitelendirilen futbolun gerek yazılı gerekse yazılı olmayan kural ve teamülleri ve gerçekleştirilen futbol organizasyonları uluslararası ilişkilere doğrudan ve dolaylı olarak çeşitli etkilerde bulunmaktadır. Kriz oluşturma etkisi, propaganda etkisi, imaj tesis etme etkisi, diplomasi etkisi ve küreselleşme etkisi bu etkilerin en önemlileri olarak nitelendirilebilir.

3.1.1 Kriz Oluşturma Etkisi

Temeli antik Yunan döneminde atılmış olan kriz sözcüğü, genel bir ifadeyle, “iki veya daha fazla devletin temel çıkarlarının, aralarından bir veya birden çok devletin inisiyatifi ile bir gerginlik anında tehlikeye atılması olarak tanımlanabilir (Çakmak, 2007). Daha spesifik bir ifadeyle kriz sözcüğü, “Devletlerin politika danslarına göre değişik yapıda bir karşılaşma hareketi, bir güç ilişkisi sonucu bir dengenin doğması veya dinamik bir dengenin doğması” şeklinde nitelendirilebilir (Çakmak, 2007). Ülkeler arasında beklenmedik bir anda ortaya çıkan ve geçici bir süre için ilişkilerin gerilmesine ve hatta kimi zaman kopmasına neden olabilen kriz, herhangi bir şekilde sürekli hale dönüşebilir (Çakmak, 2007).

Krizin “Kriz öncesi, tırmanma, yumuşama ve patlama olmak üzere dört temel aşaması vardır. Bu aşamalar şu şekilde ifade edilebilir (Çakmak, 2007):

Kriz öncesi aşamasında, devletler arasında var olan ilişkilerin şekli, görüntüsü ve niteliği bir gerilimin olacağına yönelik sinyaller verir. Nitekim ilişkiler sertleşir ve devlet adamları karşılıklı olarak hoş olmayan birtakım beyanatlarda bulunabilir. Daha değişik uyuşmazlıklar gelişebilir. Askeri hareketlilik artar. Bu aşamada ilişkilerde bir kopma gerçekleşmemiştir ama saldırgan davranışlar gerçekleşirse ilişkilerin kopması söz konusu olabilir.

Tırmanma aşamasında negatif boyutta gelişen birtakım gelişmeler krizin gerilimini artırır. “Peş peşe yaşanan sorunların ilişkileri daha gergin hale getirmesi, devlet adamlarının olumsuz beyanatlara, basın kışkırtması, milliyetçi gösteriler, askeri yürüyüşler, askeri gösteriler, taraflar arasında kabul edilmesi mümkün olmayan

olayların çıkması, davranışların şiddetlenmesi ve daha kararlı tutumların sergilenmesi, karar vericilerin duygusal, sinirli, sıkıntılı ve rasyonel olmayan bir psikolojide davranışlar sergilemesi, aşırı heyecan, kamuoyunun yönlendirilmesi, ansızın ortaya çıkan olaylar ve kontrolsüz tepkiler” krizi tırmandıran temel unsurlardır.

Yumuşama aşaması, devletlerin, krizin daha da büyüyerek, zararının faydasından daha büyük olacağını anladıkları aşamadır. Bu aşamada taraflar, sivil toplum örgütleri, basın ve diğer medya araçları ve diğer resmi ya da gayri resmi enstrümanlar vasıtasıyla krize makul bir çözüm aramaya çalışırlar. Gerektiğinde taraflar geçici olarak aralarında krizin tırmanmasını durdurma anlaşması yapabilirler.

Patlama aşaması, “savaş öncesi veya sıcak çatışma öncesi merhaledir”. Taraflar arasında bir yumuşama meydana gelmemiş aksine gerilimler artmış ve bunun neticesinde savaş veya sıcak çatışma riski belirgin hale gelmiştir.

Kriz türleri ise gelişen kriz, ani kriz, istenen kriz, dolaylı kriz, planlanmış kriz ve kaza krizi olmak üzere altı farklı türde gözler önüne serilebilir. Bu kriz türlerini ise şu şekilde açıklayabiliriz (Çakmak, 2007):

Gelişen kriz, belirli bir zaman dilimi içerisinde gelişen sorunların birikmesi ve tırmanışa geçmesi neticesinde ortaya çıkan krizdir.

Ani kriz, beklenmedik gelişmelerin neden olduğu, kısa süreli olan, tarafların tutum ve davranışlarının seyrine göre boyutu değişen ve en sık rastlanan kriz türüdür.

İstenen kriz, devletlerin çıkarlarını düşünerek çıkmasını istediği ve çıkarmak amacıyla çaba gösterdiği krizlerdir. Bu kriz türünde iyi planlanma yapılmadığı veya iyi yönetilmediği takdirde hedeflenen amaca ulaşılamaya biliniz.

Dolaylı kriz, herhangi iki devlet arasında yaşanmakta olan bir krize, istemediği halde ancak güvenliğine yönelik bir riskin ortaya çıkması üzerine üçüncü bir ülkenin katıldığı krizdir.

Planlanmış kriz, “bir ülkenin çıkarlarına uygun bulmadığı mevcut statükoyu lehine çevirmek için planladığı krizdir”. Bazı karar vericilerin, kendileri ve ülkeleri için yeni veya farklı kazanımlar elde etmek amacıyla planlayıp tatbik ettiği krizlere planlanmış krizler denilmektedir.

Kaza krizi, çoğu zaman masum ve zararsız olan, kışkırtılmayan ve tesadüfen meydana gelen bir kaza sonucunda patlak veren krizdir. Kaza krizi, “bir yanlış anlama, bir hata, talihsiz bir olay, yanlış bir değerlendirme, tesadüf, uygun olmayan bir zaman

ve zemin, yanlış bilgilendirme beceriksizlik gibi etkenlerin rol oynadığı irade dışı bir gelişmedir.

Futbol Organizasyonları, kriz aşamalarının her biri üzerinde etki oluşturabilecek niteliğe sahiptir. Ancak söz konusu organizasyonların krizin patlama ve tırmanma aşamalarında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Örneğin 1970 yılında düzenlenen FIFA Dünya Kupası müsabakalarında karşılaşılan komşu ülkeler El Salvador ile Honduras arasında gerçekleşen üçüncü maçı takiben çıkan ve yaklaşık yüz saat devam eden savaşın ortaya çıkışında, futbol müsabakasının iki ülke arasında var olan gerilimi bir anda arttırarak, tarafları çatışmaya ittiği görülmektedir.

Literatüre ‘Futbol Savaşı’ olarak geçen ve ABD’nin müdahalesi neticesinde sona eren bu olayın yanı sıra (Dulkadir, 2016), Dinamo Zagreb-Kızılyıldız futbol maçında, Dinamo Zagreb takımı oyuncusu Zvonimir Boban’ın polise attığı tekme, Yugoslavya’da iç savaşın fitilini ateşlemesi (Hürriyet, 2017), bu iç savaşın Hırvatistan’ın Yugoslavya’dan bağımsızlığını kazanma sürecinin başlangıcı olarak kabul edilmesi, futbol organizasyonlarının bir krizi tırmandırabileceğini göstermesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

3.1.2 Küreselleşme Etkisi

Günümüz dünyasında politikadan, ekonomiye, uluslararası ilişkilerden sosyal ve toplumsal yaşama, kültürden teknolojiye kadar hemen hemen her alanda etkili olan küreselleşme çok kapsayıcı olması ve hızla devam eden dinamik bir süreç olması açısından önem arz eden bir unsur olmuştur (Coşkun, 2007).

Ulusal sınırların etkisini sınırlandırmak suretiyle ülkeler arasında farklı alanlarda geçişkenliği artıran küreselleşme, en genel ifadeyle “farklı ulusal sınırlar içerisinde bulunan insanlar, sermaye ve üretim araçlarıyla farklı fikirler, kültürel normlar ve değerlerin başka coğrafi bölgelere hareket serbestliği kazandıkları ve bu süreçte yeni aktörlerin ortaya çıkmasını veya eski aktörlerin rollerinin değişmesini mümkün kılan, ulusal ve uluslararası bazda güç ve iktidar ilişkilerinin yeniden kurulmasına neden olan süreç” şeklinde tanımlanmıştır (Coşkun, 2007).

Ortaya çıkışı 1490’larda gerçekleşen coğrafi keşiflere dayanan, 1870’lerde uluslararası ticaretin artışına paralel olarak hızlı bir şekilde gelişme gösteren, 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından üst seviyelere çıkan küreselleşme olgusu, kaçınılmaz, tüm dünyadaki kapasite ve yönetsel ilişkileri etkileyen, geri çevrilmesi pek

mümkün olmayan, insanları, kurumları, şirketleri, ulus devletleri ve uluslararası ilişkileri dönüştüren bir parametreler bütünüdür (Coşkun, 2007).

Küreselleşme, sosyal ve beşerî varlık ve birlikler arasındaki sınırların her geçen gün daha fazla zayıflamasını, bu doğrultuda geçmişte kapalı olan siyasal sistemlerin ve ekonomik yapıların sınırların ötesine geçerek karşılıklı olarak daha çok etkileşim kurabilmesine ve ulus ötesi ağlar oluşturarak, hatta bu ağlara mukavemet kazandırarak geliştiren bir olgudur (Coşkun, 2007).

Küreselleşme bağlamında tartışma konusu olan en önemli kavramlardan biri devlettir. Bilhassa küreselleşmenin, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve teknolojik boyutlar açısından uluslararası politikanın en önemli aktörü konumunda bulunan devletlerin sınırlarının anlamını yitirmesine yol açması, bu bağlamda çok uluslu şirketler, bölgesel kuruluşlar ve diğer sivil toplum örgütlerinin, devletlerin geleneksel rollerini yerine getiren unsurlar haline gelmelerini sağlayan bir süreç olması, devletler arası ilişkileri doğrudan doğruya etkilemesi sonucunu doğurmaktadır (Coşkun, 2007).

Bu açıdan bakıldığında küreleşme süreci devletlerin temel aktör olma konumu sonucunu doğuran ve dolayısıyla devlet dışı aktörler arasındaki ilişkileri yoğunlaştıran bir süreç olarak değerlendirilebilir (Sönmezoğlu, 2014).

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde dünya hızla küreselleşmekte ve küreselleşen dünyada mali krizler ya da salgın hastalıklar eskiye oranla diğer ülkelere çok daha kolay yayılmakta, küresel ısınma gibi çevresel sorunlar ülkelerin tek başlarına mücadele edebilecekleri sorunlar olmaktan çıkmakta, terörist faaliyetler uluslararası sistemin üyesi olan tüm ülkeleri etkilemektedir (Sönmezoğlu 2014). Dolayısıyla dünya her geçen gün daha da küçülen bir yapı arz etmektedir.

Futbol küreselleşmenin en önemli aşamalarından biridir ve küresel bir gerçekliktir (Akkaya, 2008). Futbol organizasyonları da bu durumun temelinde yer alan bir unsurdur. Öyle ki, yapılan organizasyonlar futbol oyununun insanların gözleri önüne serilmesini sağlamaktadır. Örneğin, İtalya'nın köklü futbol kulüplerinden Lazio'nun eski başkanı Sergio Cragnotti, futbolun üç milyar tüketicisinin olduğunu ve bu bağlamda dünyanın en küresel işi olduğunu iddia etmiştir (Akkaya, 2008).

Nitekim futbol organizasyonları farklı kültür, sınıf ve milletten insanı bir araya getiren birleştirici bir yapı arz etmektedir ve bu nedenle küreselleşmenin ilk etkilerinin yaşanmasını sağlayan bir niteliğe sahiptir (Akkaya, 2008). Dolayısıyla futbol organizasyonları uluslararası bir boyut taşımaktadır ve bu boyut, büyük şirketlerin,

medya kuruluşlarının, finans kuruluşlarının, farklı alanlarda faaliyet gösteren iş adamlarının iş birliği yaptığı ve kendini gösterdiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Akkaya, 2008).

Ekonomik açıdan futbol dalı ve futbol organizasyonları küresel bir sektör haline gelmiştir. Örneğin, Rusya Federasyonu'nun zengin bir iş adamı olan Roman Abramovich, İngiltere'nin köklü kulüplerinden Chelse'yi satın almış, kulübün mevcut borçlarını ödemiş, kulübü ekonomik açıdan destekleyerek uluslararası organizasyonlarda başarılı olmasını sağlamış ve bu organizasyonlar neticesinde kulübün tanınırlığını ve gelirlerini arttırmıştır (Akkaya, 2008). Abramovich'in yaptığı bu girişim, paranın küresel sistem içerisinde dolaşımına ve uluslararası alana etkisine dolayısıyla küreselleşme sürecine örnek teşkil eden bir olaydır.

Ayrıca futbol dalı ve futbol organizasyonları küresel siyasete de doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir. Örneğin İtalya'da Silvio Berlusconi, futbol aracılığıyla ya da bir başka ifadeyle İtalya'nın köklü kulübü Milan'ın popülaritesinin yardımıyla başbakan seçilmiş (Akkaya, 2008) ve bu ülkeyi küresel alanda yönlendirerek devletler arası ilişkilere yönelik birçok dış politik strateji geliştirip uygulamıştır.

Bunların yanı sıra futbol dalı ve futbol organizasyonları küresel düzeyde bir eğlence aracıdır. Zira Dünya Kupası, Avrupa Şampiyonası, Şampiyonlar Ligi Şampiyonası vb. uluslararası futbol organizasyonları televizyon ve internet gibi görsel ve işitsel medya araçları vasıtasıyla milyonlarca insan tarafından takip edilmektedir. Bu duruma bağlı olarak futbolcular ve bu organizasyonların içerisinde yer alan bazı insanlar uluslararası tanınırlığa ulaşmakta, hatta film ve reklamlarda oynayarak küresel ticarete etki etmektedir.

Tüm bunlara ek olarak futbol ve bu spor dalına ilişkin organizasyonlar, “küreselleşmenin kültürel sonuçlarının en derinden ve yaygın olarak hissedildiği alanların başında gelmektedir” (Çakmak, 2017). Zira futbol alanında faaliyet gösteren en büyük takımların uyması gereken kaidelere yerel hatta mahalle takımlarının uyması, bütün dünyada kulüplerin, taraftarların ve futbol organizasyonlarının iş yapma biçimlerinin aynı olması, tüm bu unsurların küresel bir kültürün içerisinde yer aldıklarını göstermektedir (Çakmak, 2017).

3.1.3 Propaganda Etkisi

Devletlerin dış politik amaçlarını gerçekleştirme yolunda kullandıkları siyasi araçlardan biri olan propaganda “belli bir grubun aklını, duygularını ve eylemlerini

genel nitelikli amaçlar doğrultusunda etkilemeye yönelik sistematik ve tasarlanmış çabalar bütünü olarak tanımlanabilir (Sönmezoğlu, 2014). İlk kez Birinci Dünya Savaşı sırasında uluslararası sistemin en önemli ülkelerinden biri olan İngiltere tarafından uygulanan, iki savaş arası dönemde Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği tarafından dış politikanın önemli bir etki aracı haline getirilmiş olan propaganda, bilhassa kitle iletişim araç ve teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler neticesinde daha çabuk sonuç alınan ve daha yaygın kullanılan bir araç haline gelmiştir (Sönmezoğlu, 2014).

Propagandanın “diğerlerinin tutumlarını kanaatlerini ve davranışlarını değiştirmek amacıyla hareket eden bir propaganda yapımcısı, bu propaganda yapımcısı tarafından kullanılan sözel, yazılı veya davranışsal semboller, bazı genel ve özel iletişim araçları ve bir hedef dört temel ögesi bulunmaktadır (Sönmezoğlu, 2014). Bu öğelerden hedef unsuru özel bir önem sahiptir. Nitekim propaganda sürecinde “propaganda yapımcısının kendi halkı, dost ülkelerin halkları tarafsız ülkelerin halkları ve hasım ülkelerin halkları olmak üzere dört ana hedef bulunmaktadır ve bunlar propaganda faaliyetlerinin başarısı açısından büyük bir önem arz etmektedir (Sönmezoğlu, 2014). Zira her bir hedefin temel özellikleri farklıdır ve bu farklar göz önünde bulundurulmadan yapılacak propaganda faaliyetlerinin istenilen sonuçları vermesi neredeyse imkansızdır.

Uluslararası boyutta gerçekleştirilecek bir propagandanın temel hedefi, öteki ülkelerin halklarıdır. Her ne kadar günümüz dünyasında insanların çok küçük bir kısmı doğrudan doğruya dış politika ile ilgileniyor olsa da (Sönmezoğlu, 2014), diğer ülkelerin halklarının dikkatini çekmek için propaganda etkili bir yöntemdir. Ancak yapılan propaganda da şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir (Sönmezoğlu, 2014):

Kullanılan semboller aracılığıyla hedefe yöneltilen mesajlar son derece inandırıcı olmalıdır. Bu bağlamda “belirli bir olay, olgu veya fikirlerin bağlamından kopartılarak propaganda amacı doğrultusunda yeniden ve çok dengeli bir şekilde şekillendirilmelidir”. Nitekim “gerçeklerden uzak, hiçbir kanıta dayanmayan, tamamen hayal ürünü olarak oluşturulan bir propagandanın inandırıcılığı ya hiç yoktur ya da son derece azdır”. Bununla beraber propaganda faaliyeti gerçekleştiren kişilerin tutum ve davranışları arasında bir uyumun var olması propagandanın inandırıcılığını arttırmaktadır.

Propaganda faaliyetleri sürecinde özellikle kullanılan sembollere dikkat etmek gerekmektedir. Çeşitli hedeflere yönelik propaganda eylemlerinde mesajlar genellikle semboller aracılığıyla verilmektedir ve bu nedenle kullanılacak semboller özenle oluşturulmalı ve hedefe en kestirme yoldan ve en hızlı şekilde gönderilmelidir (Sönmezoğlu, 2014).

Tüm bunların yanı sıra, hedefe propaganda ile gönderilecek mesajların hangi araçlarla gönderileceğinin, bir başka ifadeyle hangi iletişim araçlarının kullanılacağına tespiti ve mesajların iletileceği hedefin eğitim ve kültür düzeyi, alışkanlıkları ve beğenileri gibi faktörler propaganda faaliyetlerinin başarı oranını belirleyen diğer unsurlardır (Sönmezoğlu, 2014). Zira internetin sık kullanılmadığı bir yerde internet araçlarının kullanılması veya radyonun takip edilmediği bir yerde radyo yayınlarının kullanılması, okuma yazma oranının düşük olduğu bir yerde gazete ve dergilerin kullanılması propaganda faaliyetinin başarı şansını düşürecektir (Sönmezoğlu, 2014).

Uluslararası futbol organizasyonlarında bazen karar alıcıların bazen de organizasyonların içerisinde yer alan sporcuların propaganda faaliyetlerinde buldukları görülmektedir. Örneğin Nazi Almanya'sının Avusturya'yı ilhak etmesinin ardından, Avusturya futbol takımlarında Yahudilerin uluslararası futbol organizasyonlarında oynamalarının yasaklanması ve bunun dünyaya duyurulması, 1938'de Almanya ve İngiltere arasında düzenlenen futbol maçında tüm futbolcuların Nazi selamı vermeleri, 1942'de Ukrayna'da oynanan futbol müsabakasında, Ukrayna'yı temsil eden FC Start takımının birçok futbolcusunun Gestapo tarafından sorguya çekilmesi, çalışma kamplarına gönderilmesi ve bu durumun dünyaya duyurulması ve dolayısıyla bu müsabakanın Nazi politik elitlerinin Ukrayna'nın ulusal moralini düşürmekte bir araç olarak kullanmaları (Güzelipek, 2020) ve bu organizasyonda Nazilerin görsel ve işitsel sembollere ve mesajlara yer vermeleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Ayrıca Avrupa kıtasının en önemli kulüplerinde uzunca bir süre futbol oynayan Di Canio'nun İtalya'nın Lazio takımında ırkçı taraftarlara Nazi selamı vermesi, Yunanistan'ın AEK takımında forma giyen Katidis'in Veria maçında attığı golün ardından Nazi selamı vermesi ve bunu sosyal medya hesabında paylaşması propaganda faaliyetlerine örnek teşkil etmektedir (Güzelipek, 2020).

3.1.4 İmaj Oluşturma Etkisi

Günümüz dünyasında üzerinde çok fazla konuşulan ve tartışılan bir kavram olan imaj, en genel ifadeyle “kişiler, hizmetler, ürünler, olaylar, düşünceler, kurumlar, uluslar, ülkeler ve devletler hakkında edinilmiş olan algı, izlenim, genel kanı ve beyinde tasarlanan kurgu olarak tanımlanabilir (Yerdelen, 2017). “Kısa ve uzun vadede bir kişinin, kurumun, objenin veya ülkenin sahip olduğu tüm değerleriyle ilgili simgelerin algılanışı” olarak nitelendirilen imaj, “bir devleti köşeye sıkıştırma ya da istenileni kabul ettirme gibi stratejiler için kullanılan taktiksel bir araca dönüşebilen” bir unsurdur (Yerdelen, 2017).

Uluslararası futbol organizasyonlarına katılım ve bu organizasyonlarda sağlanan başarılar, uluslararası kamuoyunun gözünde o ülkenin tanınırlığını arttırmakta ve olumlu bir imaj elde etmesini sağlamaktadır. Örneğin, dünyanın en büyük futbol kulüplerinin yer aldığı Şampiyonlar Ligi Şampiyonası’nda boy gösteren Real Madrid, Barcelona, Milan, Juventus, Bayern Münih gibi bazı takımlar tüm dünya da bilinen futbol kulüpleridir ve bu alanda güçlü olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca bu takımların mevcut imajları, kendi ülkelerinin uluslararası alandaki imajına da doğrudan doğruya pozitif düzeyde katkı yapmaktadır.

Bununla birlikte milli takımlar düzeyinde gerçekleştirilen Dünya Kupası, Avrupa Kupası vb. organizasyonlar, uluslararası alanda tanınırlığını arttırmakta ve ülkelerin güce ve etkinliğe yönelik imajlarına olumlu bir şekilde etki etmektedir. Örneğin, Dünya Kupası organizasyonunda şampiyonluk elde eden İspanya, Almanya, Fransa gibi ülkelerin bu başarıları uluslararası kamuoyu gözündeki imajlarını yükseltmekte ve bu durum uluslararası politikada onların avantajlı bir konum elde etmelerine yardımcı olmaktadır.

Futbolun imaj oluşturmaya olan etkisi, önemli futbol organizasyonlarına ev sahipliği yapma yarışının, aday ülkeler arasında kıran kırana geçmesine neden olabilmektedir. Hatta bu yarış öylesine kızışmaktadır ki suiistimal ve rüşvet iddialarına kadar olaylar taşınabilmektedir. Örneğin, 2006 FIFA Dünya Kupası’nın Almanya’da düzenlenmesi için rüşvet verildiği iddialarında bulunulmuştur (Amerika’nın Sesi, 2015). ABD’de 2015 yılında açılan yolsuzluk davası kapsamında FIFA’da görevli bazı üst düzey yöneticiler İsviçre’nin Zürih şehrinde gözaltına alınmıştır. İddianamede 1991 yılından itibaren düzenlenen futbol organizasyonlarına suiistimal karıştırmakla

suçlanmışlardır. İddianamede Güney Afrika Cumhuriyeti'nin FIFA yetkililerine 10 milyon dolar rüşvet vermesi de yer almıştır. Bunun dışında İsviçre Başsavcılığının 2018 ve 2020 FIFA Dünya Kupalarına ev sahibi olma yarışının adil geçmediği gerekçesiyle açtığı soruşturmada bazı üst düzey FIFA ve UEFA yetkililerine görevden alma ve hak mahrumiyeti gibi yaptırımlar uygulanmıştır (Milliyet, 2016).

FIFA, 2018 Dünya kupasını yerinden, televizyondan ve dijital ortamdan takip eden izleyici sayısının 3,72 milyar kişiye ulaştığını açıklamıştır. Bu sayı 4 yaş ve üzeri dünya nüfusunun %51,3'ünü oluşturmaktadır (Goal.com, 2018). Bu da futbolla kazanılabilecek imaj etkisinin önemini anlatabilir. Düzenlenen organizasyonlarda büyük yıldız oyuncuların çıkması, unutulmaz maçların oynanması ya da ilginç olaylar yaşanması durumunda, o organizasyonun imaj etkisi gelecekte de devam edebilir. Kaldı ki büyük yıldız oyuncular, büyük maçlar ya da ilginç olaylar, imaj etkisini arttırabilir. Ayrıca futboldan kazanılan terimlerin diğer alanlara da sirayet etmesi imaj etkisinin güzel bir örneğidir. Bu bağlamda, Hollanda'ya forma renginden ötürü "Portakallar" denmesi buna güzel bir örnektir (Fotomaç, 2021).

3.1.5 Diploması Etkisi

"Ulusal çıkarların barışçıl yollardan korunması, uluslararası ilişkilerin barışçı yol ve araçlarla yürütülmesi, devletler arası ilişkilerin müzakereler aracılığıyla sürdürülmesi, hükümetler arası ilişkilerde zekanın barışçı araçlarla kullanılması" olarak ifade edilen diploması (Uzer, 2007), uluslararası ilişkiler alanında sıklıkla kullanılan kavramlardan biridir.

1815 Viyana Kongresi'nde yasal statüleri belirlenmiş olan ve hükümetler tarafından belirlenen dış politikanın yürütülmesinden sorumlu olan diplomatlar başta olmak üzere siyasetçiler, onlar tarafından görevlendirilen özel temsilciler ve hatta kimi zaman vatandaşlar tarafından gerçekleştirilen diplomasinin (Uzer, 2007), tarihsel köklerini eski Yunan, Roma, eski Çin ve eski Hindistan medeniyetlerine kadar indirmek mümkündür.

Tarihsel süreç içerisinde birçok farklı diploması türü ortaya çıkmıştır. Bu türler kısaca şu şekilde ifade edilebilir (Sönmezoglu, 2014):

Diploması türlerinden ilki klasik diplomasıdır. Bilgi toplama ve iletme fonksiyonunun birincil derecede, devletler arasındaki sorunların karşılıklı görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulmasının ikincil derecede öneme sahip olduğu bu diploması türü Rönesans sonrası Kuzey İtalya'da ortaya çıkmıştır.

İkincisi konferans diplomasisidir. Avrupalı devletlerin aralarında var olan birtakım sorunları çeşitli ülke başkentlerinde tertip edilen konferanslarda çözüme kavuşturmaya çalıştıkları bu diplomasi türü 1648 Westphalia Konferansı ile ortaya çıkmış ve 1815 Viyana kongresi sonrası önem kazanmıştır.

Üçüncüsü zirve diplomasisidir. İletişim ve haberleşme teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bu diplomasi türünde devletlerin en üst düzey karar alıcıları kolayca bir araya gelerek mevcut sorunlar üzerinde görüşebilmekte ve bu sorunları çözüme kavuşturabilmektedir.

Dördüncüsü mekik diplomasisidir. Ulaştırma kabiliyetlerinde meydana gelen gelişmeler neticesinde ortaya çıkan bu diplomasi türünde etkili devletler ya da teşkilatların temsilcileri, herhangi bir kriz anında, krize dahil olan ülkelerle sürekli temas içerisinde olarak var olan sorunları çözüme kavuşturmaya çalışmaktadır.

Beşincisi nükleer diplomasisidir. Nükleer silaha sahip olan ülkeler tarafından tatbik edilen bu diplomasi türünde devletler, ellerinde bulunan nükleer silahları ve bu silahlardan korunmak amacıyla geliştirilen savunma silahlarını görüşmelerde ön plana çıkararak sonuçlar almaya çalışmaktadırlar.

Altıncısı önleyici diplomasisidir. Birleşmiş Milletler ekseninde gerçekleştirilen bu diplomasi türü, birtakım uluslararası krizlerde barışı koruma veya çatışmaları durdurma amacına yönelik olarak oluşturulan barış gücü kuvvetlerinin eylemlerini kapsamaktadır.

Yedincisi sessiz diplomasisidir. Birleşmiş Milletler örgütünün merkezinde görev yapan diplomatlar tarafından yürütülen bu diplomasi türü, ekonomik açıdan yetersiz olan ülkelerin tercih ettiği ve sık sık kullandığı bir nitelik arz etmektedir.

Sekizincisi toplumsal diplomasisidir. Devlet adamlarının diplomatik mesaj iletmek amacıyla kullandığı bu diplomasi türünde bazen kendi halkına bazen de diğer ülkelerin halklarına, yapılan basın açıklamaları veya beyanatlar vasıtasıyla birtakım söylemsel gönderimlerde bulunurlar. Ancak bu gönderimler konusunda dikkatli olunmazsa ciddi sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Dokuzuncusu kamu diplomasisidir. Bir ülkenin diplomasi tatbik edicisinin doğrudan bir diğer ülkenin kamuoyuna ulaşarak gerçekleştirdiği bu diplomasi türünde o ülkenin devlet aygıtı devre dışı bırakılmaktadır.

Onuncusu diplomaside iki yol olarak adlandırılan münasebetlerdir. Devletler arasında hükümet dışı bir biçimde gerçekleştirilen bu diplomasi türünde, taraflar

arasında iletişim düzeyini geliştirerek mevcut olan gerilim ve çatışmaları yumuşatmak amaçlanmaktadır. Bu türde çoğu zaman devletlerin örgütsel yapısı içerisinde görev almayan kişi ya da aktörler temel aktörler konumunda bulunmaktadır.

Futbol organizasyonları yukarıda ifade edilen diplomasi türlerinden bilhassa toplumsal diplomasi üzerinde etkili olmaktadır. Nitekim kimi futbol organizasyonları karar alıcıların yaptıkları açıklamalar ve beyanatlarla diplomatik faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Örneğin, Almanya'daki ziyaretinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, futbolcu Mesut Özil'in uluslararası futbol organizasyonlarındaki başarısını örnek göstererek Türklerin Almanya'ya katkı yaptığını ifade etmesi ve bu yöntemle Alman halkına mesajlar vermesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Yine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Mesut Özil'in İngiltere'de çekildikleri fotoğrafın Alman Siyasetçiler tarafından eleştirilmesi ve bu durumun Özil'in uluslararası futbol organizasyonların yer alması sürecine zarar vermesi ve bu gelişmelerin diplomatik düzeyde bir gerilimin ortaya çıkmasına sebep olması futbolun ve futbol organizasyonlarının diplomasiye olan etkisini ortaya koymaktadır.

Futbol ve kamu diplomasisi arasında da yakın bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca "Demir Leydi" lakaplı Margaret Thatcher'ın İskoç Federasyon Kupası'nın kura çekimine katılması ve bu durumun İskoçya ile olan ilişkilere etki etmesi, 2008'de Türkiye-Ermenistan arasında oynanan Dünya Kupası eleme maçlarında Ermenistan Cumhurbaşkanı'nın daveti üzerine Türkiye Cumhurbaşkanı'nın Erivan'a gitmesi ve Türkiye Cumhurbaşkanı'nın karşı ziyarette bulunması ve böylece iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurulması, futbol ile diplomasi arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren örnekler olarak gösterilebilir (Seval ve Kodaman, 2015 ; Yağmurlu, 2019).

Cumhurbaşkanı Gül'ün iyi niyet göstergesi olarak Türkiye – Ermenistan maçını izlemeye gitmesi yumuşamanın ve iki ülke ilişkisinin futbol etkinlikleri yoluyla gerçekleşebileceğini göstermektedir. Bu durumun en önemli örneği, "pingpong" diplomasisi adıyla anılan 1971 de ABD masa tenisi takımının gösteri maçları için Pekin'e davet edilmesiyle gelişen yumuşama ve diplomasi sinyalleridir (Aras ve Özbay, 2008).

Türkiye'nin Ermenistan ile olan ilişkilerini en yakından takip eden devletin Azerbaycan olması şaşırtıcı değildir. Öyle ki, Azerbaycan ile Türkiye'nin yakınlığı aynı kökten gelen diğer devletler arasında olan bağlarla karşılaştırılamayacak kadar güçlü olmasıdır. Yine, Türkiye'nin önemli takımlarından Galatasaray, Fenerbahçe ve

Beşiktaş'ın Azerbaycan'da derneklerinin olduğu ve futbol müsabakalarına Azerbaycan vatandaşlarının geldikleri düşünüldüğünde Türkiye – Azerbaycan ilişkilerinin gücü sportif açıdan da anlaşılabilir.

Türk Milli Takımı'nın Euro 2020, A Grubu'nda oynadığı Galler ve İsviçre maçları için yer olarak Azerbaycan'ın başkenti Bakü seçilmiştir. İngiliz yayın kuruluşu BBC bu maçlar için, “Türkiye, Bakü'de kendi evinde oynayacak” başlığı atmıştır. Ayrıca Azerbaycan Hükümeti müsabakalar için Covid-19 pandemisine rağmen seyirci alma kararı vererek Türkiye'ye destek vermiştir (BBC, 2021)

Bu bilgiler ışığında Türkiye – Azerbaycan ilişkileri de göz önüne alınarak Ermenistan – Türkiye maçıma dönersek, bu maçtaki yumuşamanın yahut oluşan diplomatik havanın analizini yaparsak, yalnızca Türkiye – Ermenistan değil Azerbaycan açısından da bir diplomatik temas kurulduğu düşünülebilir. Zira Azerbaycan, Türkiye'nin bölgedeki en büyük ortağıdır. Ermeni Devleti ise Türkiye ve Azerbaycan'ı ulusal güvenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik ciddi tehdit olarak görmektedir. Bu nedenle Ermeni yönetimi İran ve Rusya ile yakın iş birliğini sürdürerek dengeleyici bir politika izlemektedir. Ermenistan'ın dengeleme politikası bağımsızlık sonrası dönemin ana ilkesi olarak belirlenmiştir (Aras ve Özbay, 2008).

Ermenistan'ın istikrarsız iç siyaseti, ekonomik zorlukları ve artan işsizlik oranları Rusya'nın, Gürcistan'ın Poti Limanı'nı bombalamasıyla daha da kötüleşmiştir. Bu nedenle bölgesel ilişkilerini acil olarak gözden geçiren Ermenistan, futbol aracılığıyla Türkiye ile ilişki kurarak bu zorlukları yumuşatma yoluna gitmeyi planlamıştır (Aras ve Özbay, 2008).

3.1.6 Diğer Etkiler

Rekreasyonel bir faaliyet olarak futbol sadece serbest zamanlarda spor olarak yapıldığı haliyle kalmayıp, tartışmaların, sohbetlerin önemli konularından biri olarak da alan kaplayabilir. Öyle ki, televizyon programı olarak futbol önemli reyting değerlerine ulaşabilmektedir. Özellikle önemli görülen maçlar bazen bir festival havasında geçebileceği gibi tartışmaları ve yorumları da gündem oluşturabilmektedir. Yalnızca futbol oyuncularını değil, teknik direktörler, antrenörler, yönetici ve hakemlerde tanınır ve medyatik simalar olabilmektedir. Hatta futbol yorumculuğu ve gazeteciliği şöhret getiren faaliyetler olarak görülebilmektedir. Aynı zamanda sosyal medyada da ilgi çeken futbol tartışmaları futbol fenomenleri oluşturabilmektedir. Böylelikle kazanç elde etmek isteyenler ya da tanınır olmak isteyenler için futbolun bir

psikolojik etkisinden söz edilebilir. Bu psikolojik etki taraftar ve bahis oyuncularında geçerli olabilir. Kazanmanın mutlu edici etkileri, kaybetmenin üzüntüsü yanında, sohbet ve tartışmaların psikolojik etkisinden söz edilebilir.

Günümüzde bazı futbol takımlarının psikolog eşliğinde çalışmalarına devam etmesi yine, psikolojik etkinin varlığını göstermektedir. Psikolojik etkinin aynı zamanda holiganizm konusunda da etkin olduğu düşünülmektedir. Bahis oyununda yaşanan kayıpların oluşturduğu psikolojik çöküntü hali, kazanmanın verdiği sevinç hali yine psikolojik futbol etkisinin dış yansımalarından sayılabilmektedir.

Futbolun birleştirici etkisinden olumlu olarak söz edebilirken, fanatizm sonucu ayırıcı özelliğinden de olumsuz olarak söz edilebilir. Milli maçlarda oluşturduğu birliktelik yanında, holiganizm sonucu sportif rekabeti abartan taraftarlarca, ayrılık ve kavga nedeni olarak görülebilir. Bu anlamda aidiyet formu da oluşturabilen futbol, ekin bir sosyalleşme aracı olabilmektedir.

Futbolun temel değer olarak sosyalleşme etkisi altında taraftar birlikleri, toplanma alanları ve stadyumlar buluşma noktaları olabilir. Bu buluşma noktaları, yemek, kutlama ya da benzeri sosyal aktiviteleri futbolla birleştirilerek cazibe merkezleri olabilmektedir. Öyle ki, “stat köftesi”, “stat sandviçi” gibi özel tanımlamalar lezzet tariflerinde zikredilerek özgünleştirilebilmiştir. Aslında bu tabirlerin yemeğin lezzetinden mi yoksa futbol aktivitesine katılım ve bir ritüeli yerine getirmeden kaynaklı alınan haz mı olduğu araştırması, futbolun gastronomik etkilerini göstermede anlamlı olabilir.

Futbolun temel paydaşları arasında futbolcular, yöneticiler, teknik heyetler, hakemler ve izleyiciler sayılsa da rekreatif futbol daha geniş bir kitleyi kapsayabilmektedir. Rekreatif futbolun önemli bir ekonomik değeri olduğu, halı sahalardan kişisel ekipman ve malzemelere bakıldığında, bunun yanında dijital oyunlar ve maç izleme salonlarından anlaşılabilir. Rekreatif futbolun ekonomik etkisi yanında çok geniş bir alanda etkisi olarak kullanıldığı yaşamın rutinleri arasında görülebilmektedir.

Öyle ki, köpeğiyle futbol oynayan bir kişi görmek sıradan bir olay olarak algılanabilir. Böylelikle rekreatif futbola hayvanların bile katılabilmesi, futbolun kapsamını ve rekreatif etkisini göstermek açısından değerli olabilmektedir. Aslında futbolun rekreatif yaşı da ilginç bir şekilde çok geniş bir aralıktadır. Ebeveynlerin bebeklerine forma şeklinde aldıkları giyecekler, futbol topları, aksesuarlar bunun açık bir

göstergesi olarak belirlenebilir. Ebeveynlerin bebekleriyle bile futbol oynaması rekreatif etkinin gücünü gösterme açısından önemlidir.

Temel olarak futbolun rekreatif etkinlik olarak sahip olduğu gücü anlamak, ekonomik portföy çeşitliliğine bakıldığında anlaşılabilir. Futbolun rekreatif etkisinin ekonomik yansıması, kıyafet ve malzemelerden yiyeceklere, eğlence sektöründen, finans sektörüne kadar pek çok alanda görülebilir. Halı saha kültürünün oluşması ve bir rekreatif etkinlik olarak benimsenmesi, rekreatif etkinin kültürel boyutlarının göstergesi olarak dikkate alınabilir. Semt futbol sahalarının toplumun sportif faaliyetlerini gerçekleştirebileceği alanlar olarak sunulabilmesi, yürüyüş ve rekreatif spor faaliyetlerin merkezi olmasına, böylelikle futbolun gücünün ve etkinliğinin artmasına vesile olabilmektedir.

Futbol stadyumlarının dönüşümünün başlaması temel olarak bir kültürel etkisinin arttığının göstergesi olabilir. Konser ve eğlence organizasyonları, yiyecek, içecek alanları, müze ve benzeri kültürel alanlar statlarda yerini aldıkça, kültürel etkininde artacağı düşünülebilir. Aynı zamanda futbolun eğlence yönünün artırılması, futbolun başka aktivitelerle birleştirilmesi kültürel etkinin artabileceğini düşündürmektedir. Şampiyonlar ligi müziği, maçlar öncesi ve devre arası müzik, dans ve konser etkinlikleri bu bağlamda sayılabilir.

Tüm bu etkilerin uluslararası ilişkiler bağlantısı incelendiğinde, ekonomiden psikolojiye, sosyolojiden kültüre ve rekreasyonel futbola kadar küreselleşmenin etkilerini görmek mümkündür. Zira futbolun ortak bir dili olduğu ve bu dilin oldukça kapsayıcı olduğu söylenebilir (Hürriyet, 2019). Hatta futbolun dünyanın ortak dili olduğu düşünülmektedir (Tribundergi, 2012). Dünyanın futbolla ortak bir dil konuşabilmesi dolayısıyla ilişki kurmada net bir yol bulabilmesi tüm bu etkilerin uluslararası öneminin olduğunu göstermektedir. Tüm dünyada futbolda bir kültürel etkinin olduğunu söyleyerek bu etkinin nesillere aktarıldığını söylemek de yanlış olmaz. Örneğin Pele, Maradona gibi tanınmış oyuncuların tüm dünya ülkelerinde gördüğü ilgi bu aktarımın göstergesidir (Cnntürk, 2016).

Futbolun aidiyet etkisinin güzel örneklerinden biri ünlü futbolcu Lefter Küçükandonyadis olmuştur. Lefter Küçükandonyadis Yunanistan- Türkiye milli maçında Rum asıllı olması nedeniyle, yoğun eleştirilere maruz kalmış, Türk Milli Takımı'nın ilk golünü atarak, Türkiye Milli Takımı'nın maçı kazanmasına büyük katkı sağlamıştır. Kendisine maç esnasında "Türkosporos" (Türk tohumu) şeklinde yapılan

tezahürata cevap vermeyip, “ülkeme katkı yaptığım için bahtiyarım yorumunda bulunmuştur” (Denizbülten 2021).

Kırbaki Hürriyet Gazetesinde kaleme aldığı köşe yazısında (Kırbaki, 2012), Yunan siyaset bilimci ve yazar Herkül Millas’ın babasının sırf Lefter oynadığı için kendisini İstanbul’daki Fenerbahçe maçına götürdüğünden bahsederken, Kosta Duhanis’in, Lefter’in Türkiye ile Yunanistan’ı birleştiren bir isim olduğunu söylediğinden bahseder (Hürriyet, 2012)

Şahin’in Star Gazetesi için kaleme aldığı Türk-Yunan ilişkilerine dair yazısında, AEK takımının Yunanistan liginde yaşadıklarına değinmiştir. Şahin bu yazısında (Şahin, 2021); 1924 yılında Anadolu ve İstanbul’dan Yunanistan’a göç eden Rumların Atina’da kurduğu AEK Takımı’nın (Athlitiki Enosis Kostantinopoleos-İstanbul Spor Birliği), kökleri nedeniyle birçok kez haksızlığa uğradığından zira bu kulübün Türkiye’ye diğer kulüpler gibi nefretle yaklaşmadığından bahsetmiştir. Bu nedenle kulüp ve taraftarlarının birçok kez ayrımcılığa ve aşağılanmaya uğradıklarını belirtmiştir (Star, 2021). Buda futbolun kültürel etkisinin etkinliğini göstermesi açısından önemli bir örnektir.

SONUÇ

Uluslararası Futbol Organizasyonlarının Uluslararası İlişkilere Etkisinin incelendiği bu tez çalışması sonucunda;

Futbolun kriz oluşturma etkisi incelenmiş, savaş dahil olmak üzere pek çok kriz çıkardığı tespit edilerek analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda da bazı toplumların derin bağlılıkla gelenekselleştirdiği futbola farklı anlamlar yüklediği belirlenmiştir. Futbola spor dışında farklı bir anlam yükleyen bazı toplumların müsabakaları krize dönüştürdüğü yahut anlaşmazlık yaşayan ülke ya da kesimlerin futbol müsabakalarının kriz başlattığı görülmüştür. Kazanma arzusu ile futbola spor dışında anlamlar yükleyen kesimlerce bazı müsabakaların kriz başlattığı ya da kötü niyetli futbolcuların izleyicileri ve oyuncularını kışkırtarak kriz oluşturabildiği belirlenmiştir.

Özellikle birbirlerine husumet duyan, sorunlar yaşayan ülkelerin ya da şehirlerin önemli çatışma ve kriz bahanelerinden birinin futbol olduğu bunda kazananlar için rakibi küçümseme, kaybedenler için ise hırs ve yıkım duygusu oluşturduğu bu iki durumda krizi derinleştirdiği görülmüştür.

Kriz oluşturan futbol senaryosunun temelinde uluslararası ilişkilerin izlerine rastlanmıştır. Uluslararası sorunların kriz aşamasına dönüşmesinin futbol aracılığıyla olması, futbolun yapısının ve paydaşlarının oluşturduğu geçmişten de gelen olumsuz motivasyon ve sinerjinin anlık patlamalarla tezahürü olarak belirlenmiştir. Bu etkinin ve olumsuz sinerjinin kriz oluşturma etkisinin, büyük çoğunluğunun yüksek gelişmişlik seviyesinin altındaki ülkelerde gerçekleştiği görülmüştür.

Futbolun propaganda etkisi incelenmiş, oluşturduğu yoğun tanıtım etkisi ve sevilinirliğinin amaçlanan hedeflere ulaşmada kullanıldığı görülmüştür. Yine bu etkinin özellikle popüler tanıtım aracı olarak, büyük kitlelere ulaşmada önemli bir basamak olabildiği, elde edilen başarıların ise diğer alanlara tahvil edilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

Tutumların ve eğilimlerin tanıtılması, sunulması ve ihracında propagandanın etkisi yadsınamaz. Futbolun bu etkinin oluşturulmasındaki payının azımsanamayacak ölçülerde olduğu, özellikle kitleleri karşılaştırarak etkiyi pekiştirdiği belirlenmiştir. Son dönemde teknolojik iletişimde ve sosyal medyadaki gelişmelerin bu etkiyi artırarak yönelimleri değiştirdiği izlenmiştir.

Futbolun imaj oluřturma etkisi incelenmiř, műsabaka organizasyonlarını kusursuz dűzenlemenin bir prestij kazandırdığı tespit edilmiřtir. Őzellikle bűyűk liglerin İngiltere, İřpanya, İtalya, Almanya, Fransa'da yer alması dikkat çekmiřtir. Bu anlamda geliřmiřlikle bařarılı futbol organizasyonları oluřturmak arasında bir iliřki olduđu gűrűřű űne sűrűlműřtir. Futbolun imaj oluřturma etkisinden yola çıkılan űlkelerin űnemli turnuvaları dűzenleme isteđi, hatta bu isteđi gerçekleřtirmede bazı suiistimal iddiaları tespit edilmiřtir.

Futbolun propaganda ve imaj oluřturma etkisinin gűcű nedeniyle, bu avantajları elde etmek için meřru yollar dıřına da tařınabildiđi gűrűlműřtir. Yine propaganda ve imaj oluřturma etkisinin ciddi bir maddi deđer űretme potansiyeli olabildiđi gűrűlműřtir. Bu potansiyel, hukuki takip ve cezalandırmalara neden olacak űlűde suiistimallerin maddi karřılıklar için yapılmasından da anlařılmıřtır.

Őzellikle bűyűk organizasyonların propaganda ve imaj oluřturma etkisinin aynı zamanda ekonomik kazançlara dűnűřtűrűlebilme potansiyelinin, űlkelerin yanında ekonomi odaklarını da cezbettiđi gűrűlműřtir. Hukuki kovuřturma ve cezaların, rűřvet ve yolsuzluk nedeniyle futbolun en űst karar merciine kadar uzanabildiđi, mahkeme kararlarından tespit edilmiřtir.

Futbolun diplomasi etkisi incelenmiř, űlkelerin, uluslararası kuruluřların futbol organizasyonlarını fırsata dűnűřtűrebildiđi belirlenmiřtir. Futbol műsabakalarının diplomasiye zemin hazırladıđı hatta bu maçların fırsata dűnűřtűrűldűđi gűrűlműřtir. Bunun yanında futbolcuların, teknik direktűrlerin transferlerindeki diplomasiye zemin hazırladıđı, hatta bu kimselerin gűnűllű elçiler olarak gűrűlebildiđi tespit edilmiřtir.

Bu bađlamda futbolun krizleri ařmada, yumuřatmada, gűrűřmeler ve iliřkiler bařlatmada etkili olduđu gűrűlműřtir. Uluslararası krizlerin ařılmasında, futbol műsabakalarının fırsat olarak gűrűldűđi, bunun yanında toplumların kaynařarak yumuřamalarına vesile olabildiđi belirlenmiřtir. Bu etkiden yola çıkılarak dostluk maçları organizasyonları dűzenlendiđi tespit edilmiřtir.

Futbolun kűreselleřme etkisi incelenmiř, dűnyanın ortak dili futboldur gűrűřű benimsenmiřtir. Őzellikle dűnyada futbolun ortak bir kűltűr oluřturduđu, bunun devamında ise bűyűk bir ekonomik deđere sahip olduđu tespit edilmiřtir. Bu tespitle birlikte futbolcu transferleri, uluslararası organizasyonlar ve medyanın kűreselleřmeyi gűn geçtikçe arttırdığı sonucunda ise Őampiyonlar ligi gibi daimi organizasyonların

hızla güçlendiği, bu başarıdan etkilenilerek, başarısızda olsa benzer organizasyonların da yapılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Gerek legal gerekse illegal bahis sistemi ve oluşan büyük maddi kazanç futbolun küreselleşme etkisinin diğer sebebi olarak belirlenmiştir. Birçok ülkeden birçok futbol maçına bahis oynanabilmesi, maçların saatlerinin ülkelerin coğrafi konumuna göre değişebilmesi ve bahis bağımlılarına günün her saatinde bahis oynayabilme imkanı sunulmasının küreselleşmeye katkı sunduğu görülmüştür.

Futbolun ekonomik girdileri, sosyal ve kültürel etkileri nedeniyle oluşan seyahatler, futbol tutkusu ile birleşerek ciddi bir turizm ivmesi oluşturmuştur. Özellikle büyük organizasyonların bu anlamda küreselleşmeye katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu tespit yine büyük organizasyonların ev sahibi olma çabasının sebebi olarak sunulmuştur.

Futbolun tüm bu etkiler dışında rekreasyonel, kültürel, psikolojik, sosyolojik etkilerinin olduğu, özellikle rekreasyonel etkisinin tüm dünyada ciddi bir ekonomik değer oluşturduğu belirlenmiştir. Bu etkilerin uluslararası ilişkilere de yansıtılabildiği, futbol kültürünün nesiller arası geçişe uygun olduğu görülmüştür. Futbolun bir birliktelik, bir aidiyet kültürü oluşturduğu, bunun da uluslararası alanlara sıkça yansıdığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akkaya, C., “Küreselleşme ve Futboldaki Dönüşüm”, *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2008, Cilt 1, Sayı 4, s.s. 1-14.
- Aras, B. Ve Özbay, F., “Turkish and Armenian Relations: Will Football Diplomacy Work”, *SETA Policy Brief*, No: 24, 2008, s.s. 1-7.
- Collins, M. F., The Economics Of Sport And Sports In The Economy: Some International Comparisons Progress In Tourism, *Recreation And Hospitality Management*, 1991, Volume 3, Number 1, s.s. 184-214.
- Çabuk, M. Ç., “Futbolda Endüstrileşme: Dünyada ve Türkiye’de Futbol Kulüplerinin Küresel Marka Olma Stratejileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı*, 2017.
- Coşkun, M. N. vd., “Türk Futbol Kültürünün Küreselleşme Kavram ve Süreçleri Bağlamında Değerlendirilmesi”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2017, Cilt 19, Sayı 33, s.s. 125-133.
- Çakmak, H., “Kriz”, Ed. Haydar Çakmak, *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Platin Yayınları, Ankara, 2007.
- Çakmak, U. D., “Futbol Ekonomisi: Avrupa ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2019.
- Çakmak, M.N. vd., “Türk Futbol Kültürünün Küreselleşme Kavram ve Süreçleri Bağlamında Değerlendirilmesi”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 19, Sayı 33, 2017, s.s. 125-133.
- Cha, Victor, “Role of Sport in International Relations: National Rebirth and Renewal”. *Asian Economic Policy Review*, Cilt 11, Sayı 1, 2016, s.s. 139-155.
- Demirtaş-Coşkun, B., “Küreselleşme”, Ed. Haydar Çakmak, *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Platin Yayınları, Ankara, 2007.
- Dulkadir, D., “Mikro Ölçekte Başlayıp Makro Düzeye Taşınmış Bir Çatışma Süreci: 1969 Futbol Savaşı”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, 2016, s.s. 26-36.

Dvorak, J, “Osteoarthritis in Football: FIFA/F-MARC Approach”, *British Journal of Sports Medicine*, Volume 45, Number 8), 2011, s.s. 673-676.

Fredline, E., “Host and Guest Relations and Sport Tourism”, *Sport in Society*, Volume 8, Number 2, 2006, s.s. 263-279.

Göksu, N.F. ve Keçeci, B.Ö., “Kurumsal İletişim Çerçevesinde Türkiye’de Pazarlama Odaklı Spor Sponsorluğu Üzerine Bir Analiz”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, s.s. 1225-1246.

Göral, K. ve Saygın, Ö., “FIFA Futsal Dünya Kupasının Analizi”, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2014, Cilt 6, Sayı 1, s.s. 28-35.

Gürkan, O. vd., “UEFA Şampiyonlar Liginde Galibiyet, Mağlubiyet ve Beraberlikle Sonuçlanan Müsabakaların Bazı Parametreler Açısından Karşılaştırmalı Analizi”, *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 2020, Volume 6, Number 2, s.s. 669-680.

Güzelipek, Y.A., “Neo-Nazizim ve Futbol: Yasaklı Bir İdeolojinin Stadyumlardaki İz Düşümü”, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2020, Cilt 6, Sayı 2, s.s. 63-75.

Kırbaki, Y.,” Lefter’in Ardından”, *Hürriyet*, 2012. <https://www.hurriyet.com.tr/lefter-in-ardindan-19742340>

Kobierecki, M.M. “Sport in International Relations. Expectations, Possibilities and Effects”, *Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, Volume 15, Number 1, 2013, s.s. 49-74.

Kersting, N., Sport and National Identity: A Comparison of the 2006 and 2010 FIFA World Cups, *South African Journal of Political Studies*, Volume 34, Number 3, 2009, p.p. 277-293.

MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, “Spor Lisesi Takım Sporları Dersi Futbol 9”, 2018.

Meleke, U. “Futbolun Ortak Bir Dili Var”, *Hürriyet*, 2019. <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/yazarlar/ugur-meleke/futbolun-ortak-bir-dili-var-41399100> (Erişim Tarihi, 2021).

Orta, L., “Futbolun Değişimi ve Dönüşümü 1863-2020”, *TJSS*, Cilt 4, Sayı 4, 2020, s.s. 497-510.

Orta, L. “Futbol Organizasyonlarının Tarihsel Gelişimi II: FIFA Organizasyonları, *Futbolekonomi.com*. <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/265-lale-orta/2090-futbol-organizasyonlarnn-tarihsel-geliimi-ii-fifa-organizasyonlar.html> (Erişim Tarihi, 2021).

Özevin, O., “UEFA Finansal Fair Play Düzenlemesinin Avrupa Futbol Kulüpleri Üzerindeki Etkisi: Avrupa 5 Büyük Ligi ve Türkiye Süper Ligi Üzerine Bir İnceleme”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, 2017, s.s. 479-508.

Pielke, R.J., “How can FIFA Be Held Accountables”, *Sport Management Review*, Volume 16, Number 3, 2013, p.p. 255-267.

Pigman, G.A. and Rofe, J.S., “Sport and diplomacy: an Introduction”, *Sport in Society*, 17(9), 2014, p.p. 1095-1097.

Ratten, V. and Ratten, H., "International Sport Marketing: Practical and Future Research Implications", *Journal of Business & Industrial Marketing*, Volume 26 Number, 8, 2011, p.p. 614-620.

Redeker, R., “Sport as an Opiate of International Relations: The Myth and Illusion of Sport as a Tool of Foreign Diplomacy” *Sport in Society*, 11(4), 2008, p.p. 494-500.

Santos, M.A.D. and Moreno, F.C., “Management, Marketing and Economy in Sports Organizations” *Sport in Society*, 23(2), 2019, p.p. 175-179.

Schimmel K.S., “Sport and International Political Economy: An Introduction. In: Nauright” J., Schimmel K.S. (eds) *The Political Economy of Sport. International Political Economy Series*, 2005, Palgrave Macmillan, London.

Seval, H., Kodaman, T., “Sporun Uluslararası Politikadaki Etkisi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cit 2, Sayı 2, 2015, s.s. 52-64.

Silik, C. E., “FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupasının Demografik Değişkenler Açısından Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Analizi”, *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2017, Cilt 28, Sayı 2, s.s. 69-90.

Sönmezoğlu, F., *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Der Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2014.

Sunay, H. *Sporda Organizasyon*, Gazi Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, Ekim 2019.

Şahin, İ. “İş birliği Önündeki En Büyük Engel Yunan Paranoyası”, *Star Açık Görüş*,

<https://www.star.com.tr/acik-gorus/is-birligi-onundeki-en-buyuk-engel-yunan-paranoyasi-haber-1658370/> (Erişim Tarihi, 2021).

Taylor, T., “Sport and International Relations: A Case of Mutual Neglect, Conference Paper”, *The Politics of Sport*, 1986, p.p. 27-48.

Tomlinson, A., “The Supreme Leader Sails On: Leadership, Ethics And Governance in FIFA” *Sport in Society*, Volume 17, Cilt 9, 2014, p.p. 1155-1169.

Uzer, U., “Diplomasi”, Ed. Haydar akmak, *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Platin Yayınları, Ankara, 2007.

Whitson, D. and Macintosh, D. “The Global Circus: International Sport, Tourism, And The Marketing Of Cities” *Journal of Sport and Social Issues*, 1996, Volume 20, Number 3, p.p. 278-295.

Yağmurlu, A., “Kamu Diplomasisi Bakışından Spor Diplomasisi”, *Gaziantep Üniversitesi JSS*, Cilt 18, Sayı 4, s.s. 1367-1380.

Yerdelen, B. K., “Uluslararası İlişkilerde İmaj Kavramı ve Batı Nostaljisindeki Bir Aksaklık Olarak Türk İmajı”, *Karadeniz*, 2017, Sayı 35, s.s. 43-63.

AA, "Dünya Kupalarının İlginç Tarihi",

<https://www.aa.com.tr/tr/rusya-2018/dunya-kupalarinin-ilginc-tarihi/1171387>, (Erişim Tarihi 2021).

Amerika'nın Sesi, “Eski Almanya Futbol Federasyonu Üyelerine Rüşvet Suçlaması”,

<https://www.amerikaninsesi.com/a/eski-almanya-futbol-federasyonu-uyelerine-rusve-suclamasi/5030959.html>, (Erişim Tarihi, 2021).

BBC, “Yeşil Sahaların Başörtülü Kadınları: Tüm Eleştirilere Rağmen Mücadele Ettik”,

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57156494> (Erişim Tarihi, 2021).

CnnTürk, “Pele ve Maradonadan Tarihi Kareler”

<https://www.cnnturk.com/spor/futbol/maradona-ve-peleden-tarihi-kareler> (Erişim Tarihi, 2021).

Denizbülten.com, “Türkiye'nin Milli Gururu “Lefter Küçükandonyadis””,

<https://www.denizbulten.com/yazar-turkiye-nin-milli-gururu-lefter-kucukandonyadis-157.html> (Erişim Tarihi, 2021).

Dünya Gazetesi, "Rüşvet Veren FIFA Yetkilisinin Kimliğine Ulaşıldı",

<https://www.dunya.com/spor/039rusvet-veren039-fifa-yetkilisinin-kimligine-ulasildi-haberi-300474>, (Erişim Tarihi, 2021).

Goal.com, "Neydi Ne Oldu: Futbolun Düünden Bu Güne Evrimi

<https://www.goal.com/tr/news/2556/editoryal/2016/09/08/27246532/neydi-ne-oldu-futbolun-d%C3%BCnden-bug%C3%BCne-evrimi> (Erişim Tarihi, 2021).

Haber Ankara, "Herkes Kriz Bitti Sanıyor",

<https://haberlerankara.com/foto/7019699/herkes-kriz-bitti-saniyor-avrupa-super-ligi-krizi-yeni-basliyor-italya-harekete-gecti>, (Erişim Tarihi, 2021).

Hürriyet, "Dünya Futbolunu Sarsan Rüşvet Skandalı",

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya-futbolunu-sarsan-rusvet-skandalı-20996433>, (Erişim Tarihi, 2021).

Hürriyet, "UEFA Konferans Ligi Nedir? UEFA Konferans Ligi Turnuva Detayları

<https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/uefa-konferans-ligi-nedir-41872277>, (Erişim Tarihi, 2021).

Fotomaç, "Portakallar Dört Köşe,

<https://www.fotomac.com.tr/millitakim/2021/04/01/portakallar-dort-kose> (Erişim Tarihi, 2021).

Ntv spor, "2016 Rio Olimpiyatları Oylamasında Rüşvet Gölgesi",

<https://www.ntvspor.net/olimpiyat/olimpiyatlarda-rusvet-skandalı-5d1effe28783b216a81e9e17>, (Erişim Tarihi, 2021).

Ntv spor, "Beşiktaş U19, UEFA Gençlik Liginde İlk Puanlarını Aldı

<https://www.ntvspor.net/futbol/besiktas-u19-uefa-genclik-ligi-nde-ilk-puanlarini-aldi-6182c2a811a58f07007cf070> (Erişim Tarihi, 2021).

Posta, "Düünden Bugüne Dünya Kupası",

<https://www.posta.com.tr/dunya-kupasini-kazanan-ulkeler-haber-fotograf-2026279-1>,
(Erişim Tarihi, 2021).

Tff.org

<https://www.tff.org/default.aspx?pageID=341&ftxtID=35006> (Erişim Tarihi, 2021).

Tiribüdergi.com, “Beyrut Günlüğü: Dünyanın Ortak Dili Futbol”

<http://www.tribundergi.com/haber/beyrut-gunlugu-dunyanin-ortak-dili-futbol> (Erişim
Tarihi, 2021).

Trtspor, "İngiltere Başbakanı Johnson'dan "Avrupa Süper Ligi" çıkışı",

[https://www.trtspor.com.tr/haber/futbol/dunyadan-futbol/ingiltere-basbakani-
johnsondan-avrupa-super-ligi-cikisi-230866.html](https://www.trtspor.com.tr/haber/futbol/dunyadan-futbol/ingiltere-basbakani-johnsondan-avrupa-super-ligi-cikisi-230866.html), (Erişim Tarihi, 2021).

Trt spor, " Dünya Kupalarının İlginç Tarihi"

https://www.trtspor.com.tr/m/?m=newsDetail&news_id=162542&category_id=91,
(Erişim Tarihi 2021).

Trt spor, "Dünden bugüne Dünya Kupası",

[https://www.trtspor.com.tr/haber/futbol/2018-dunya-kupasi/dunden-bugune-dunya-
kupasi-131913.html,\(2021\)](https://www.trtspor.com.tr/haber/futbol/2018-dunya-kupasi/dunden-bugune-dunya-kupasi-131913.html,(2021)). (Erişim Tarihi, 2021).

UEFA.com

<https://www.uefa.com/> (Erişim Tarihi, 2021).

ÖZGEÇMİŞ

2010 yılında Karabük Cumhuriyet Lisesinden mezun oldu. Haziran 2018’de Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Karabük Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi bölümüne başladı.

Uzun yıllar lisanslı futbolcu olarak spor yaşantısına devam eden Muhammet Can PINAR, Osmanlıspor Futsal Takımı ve Gazi Üniversitesi Futsal Takımı ile iki kez TFF Futsal Ligi Şampiyonluğu yaşamış olup, UEFA Futsal Şampiyonlar Liginde mücadele etmiştir.